

208575

ЭМОМАЛӢ ШАРИФОВИЧ РАҲМОНОВ

МАОРИФ

ОМИЛИ МУҲИМТАРИНИ
ТАҲКИМИ ДАВЛАТ ВА НАҶОТИ МИЛЛАТ

ОБРАЗОВАНИЕ

ЕСТЬ ОСНОВА УКРЕПЛЕНИЯ
ГОСУДАРСТВА И СПАСЕНИЯ НАЦИИ

EDUCATION

IS THE MOST IMPORTANT FACTOR
IN STRENGTHENING OF GOVERNMENT
AND LIBERATION OF A NATION

Душанбе - 2006

МАОРИФ

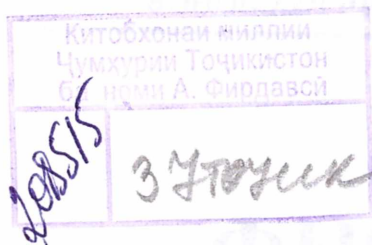
ОМИЛИ МУҲИМТАРИНИ
ТАҲКИМИ ДАВЛАТ ВА НАҶОТИ МИЛЛАТ

ОБРАЗОВАНИЕ

ЕСТЬ ОСНОВА УКРЕПЛЕНИЯ
ГОСУДАРСТВА И СПАСЕНИЯ НАЦИИ

EDUCATION

IS THE MOST IMPORTANT FACTOR
IN STRENGTHENING OF GOVERNMENT
AND LIBERATION OF A NATION

Аз тарафи
Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ва
Мудирияти кулли литсей-интернатҳои муштаракӣ
тоҷикӣ-туркӣ Ҷамъияти таълимии “Шалола”
ба чоп тайёр карда шудааст.

Душанбе - 2006

Мактаб дар сурате ба ташаккули ахлоку рафтор ва донишандӯзии кӯдакон бештар муваффақ мегардад, ки агар падару модар бо мактаб робитаи доимӣ дошта, ба таълиму тарбияи фарзандони худ чиддӣ машғул бошанд. Таълиму тарбияи хуби фарзанд аз оила шурӯъ мегардад ва дар натиҷаи ҳамкориҳои омӯзгорону волидон сайқал меёбад.

Судияроии Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон Э.Ш.Раҳмонов
дар мулоқот бо кормандони соҳаи
маорифи китобвар

Душанбе, 22 деҳбри соли 2002

Мӯҳтарам устодон ва халқи маҳкумаи маориф!

Хайриро нигоҳдорӣ!

Мулоқоти имрӯзаи мо, ки нахустин маротиба дар ин
шароити бузург бо ширекти аълоии Ҷумҳурии Тоҷикистон,
аълоии ақлоқҳо ва шаҳру ҳамагон, олимон, раҳбарони
соҳаи маориф, идора ва шӯъбаҳои маорифи ақлоқҳо, шаҳру
ақлоқҳо дар ҳамагон баъраҳои ақлоқҳо, баъраҳои ақлоқҳо ва
ақлоқҳо, баъраҳои ақлоқҳо ва ақлоқҳо дар мулоқоти
ақлоқҳо ва ақлоқҳо баъраҳои ақлоқҳо ва ақлоқҳо
ақлоқҳо ва ақлоқҳо баъраҳои ақлоқҳо ва ақлоқҳо
ақлоқҳо ва ақлоқҳо баъраҳои ақлоқҳо ва ақлоқҳо

Ҳама дар ин ҳамагон, ки мулоқоти ақлоқҳо ва ақлоқҳо
ақлоқҳо ва ақлоқҳо баъраҳои ақлоқҳо ва ақлоқҳо
ақлоқҳо ва ақлоқҳо баъраҳои ақлоқҳо ва ақлоқҳо
ақлоқҳо ва ақлоқҳо баъраҳои ақлоқҳо ва ақлоқҳо
ақлоқҳо ва ақлоқҳо баъраҳои ақлоқҳо ва ақлоқҳо
ақлоқҳо ва ақлоқҳо баъраҳои ақлоқҳо ва ақлоқҳо

МАОРИФ

ОМИЛИ МУҲИМТАРИНИ
ТАҲКИМИ ДАВЛАТ ВА НАҶОТИ МИЛЛАТ

**Суханронии Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон Э.Ш.Раҳмонов
дар мулоқот бо кормандони соҳаи
маорифи кишвар**

Душанбе, 22 декабри соли 2005

Мӯхтарам устодон ва аҳли илму маориф!

Ҳозирини гиромӣ!

Мулоқоти имрӯзаи мо, ки нахустин машварат дар давраи истиқлолият буда, бо иштироки аъзоёни Ҳукумати Тоҷикистон, раисони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо, олимон, роҳбарони Вазорати маориф, идора ва шӯъбаҳои маорифи вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо дар хусуси баррасии муфасссал ва созандаи кори таълиму тарбия, бахусус сатҳи дониш ва маърифат дар муассисаҳои таълимии кишвар, инчунин проблемаҳои ахлоқ ва маърифати ҷамагонии ҷомеа баргузор мешавад, талаби замон ва зарурати таъхирнопазирӣ рӯз аст.

Бояд дар назар дошт, ки муносибати ҷиддӣ ба соҳаи маориф, дар сатҳи сиёсати давлатӣ ба миён гузоштан ва ҳалли проблемаҳои ҷойдошта аҳамияти бузурги сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва маърифативу фарҳангӣ дорад. Маориф дар фаҳмиши васеъ ва имрӯзӣ яке аз проблемаҳои ҳаётӣ ва глобалии асри XXI мебошад ва ҳар яки моро водор месозад, ки ба он бо тавачҷӯҳи хоса ва масъулияти баланд муносибат намоем, чунки инкишофи ҷомеа, тараққиёти устувори иқтисодӣ, таъмини амнияти милливу давлатӣ ва умуман ноил шудан ба сатҳи ҷаҳонии иқтисод, техника, технология ва илму фарҳанг пеш аз ҷама ба рушди

босуботи маориф, ташкили раванди бонизом ва босифати таҳсилоти шахрвандони Тоҷикистон вобаста мебошад.

Рушду тараққиёти мамлакат бевосита ба сазо талоши насли созандаву эҷодкор алоқаманд аст. Бинобар ин, агар ба тарбияи ворисони соҳибмаърифату донишманд ва содиқи миллату Ватани хеш имрӯз бо масъулият муносибат накунем, ифтихору гурури миллии мо гирифтори зоҳирпарастӣ шуда, дар доираи ному дастовардҳои бузургони гузаштамон маҳдуд мемонад.

Пӯшида нест, ки Тоҷикистон дар миёни ҷумҳуриҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ ҷумҳурии аз ҳама ҷиҳат қафоманда буд. Баъди барҳам хӯрдани он дар кишвари мо дар натиҷаи бархӯрдҳои сиёсӣ ва муқовимати мусаллаҳона тамоми рӯкҳои ҳокимияти давлатӣ фалаҷ гардиданд ва ҳамаи соҳаҳо, махсусан маориф дучори бӯҳрони шадид шуд.

Чуноне ки шумо дар ёд доред, аксарияти мактабҳо ва донишқадаву донишгоҳҳо қариб, ки аз ғайолият монда буданд. Бахусус, нарасидани кадрҳои миллии сатҳи муносири ҷаҳонӣ ва аз кишвар рафтани мутахассисони варзидаи соҳаҳои мухталиф сабабгори пастравии сатҳи корҳои идораи давлат ва коҳиши самараи сохторҳои ҷомеа гардид.

Таъсири манфии онро мо дар ғайолияти соҳаҳо ва арсаҳои давлативу ҷамъиятӣ имрӯз низ эҳсос мекунем.

Аз паст будани сатҳи касбии муаллим, духтур, агроном, инженер, суд, прокурор, милитсия, сохтмончи, иқтисодчи, роҳсоз ва кормандони дигар соҳаҳо ҳам шахрвандон, ҳам ҷомеа ва ҳам давлат то андозаи муайян зарари моддиву маънавӣ мебинанд.

Ҳамагон медонанд, ки зарари молиявии ҷанги шахрвандӣ ба 7 миллиард доллар баробар шуд ва Ҳукумати Тоҷикистон баъди ба имзо расидани Созишномаи истикрори сулҳ ва ризоияти милли барои рафъи оқибатҳои он корҳои зиёдеро ба анҷом расонд.

Иншооту биноҳои харобашта аз нав барқарор ва ҳаёти орому осудаи мардум таъмин карда шуд, вале зарари маънавии

он то ҳол бартараф нашудааст ва таъсири манфии он дар ҳаёти ҷомеа ҳанӯз ҳам эҳсос мегардад.

Ва ин аз ҳама бештар дар соҳаи маориф, ки ҷузъи аслий ва таркибии маънавияти ҷомеа мебошад, мушоҳида мешавад, чунки заминаи тарбияи кадрҳои тамоми соҳаҳо, маърифатнокии ҷомеа ба фаъолияти мактаб ва сатҳи таълиму тарбия робитаи бевосита дорад.

Бо дарназардошти ин, аз соли 2000-ум, яъне танҳо баъди пурра таъмин шудани суботи сиёсӣ, Ҳукумати Тоҷикистон пайваста бо ҳаллу фасли масъалаҳои соҳаи маориф машғул аст ва барои беҳтар намудани шароиту имкониятҳои он кӯшиш менамояд.

Мо маорифро дар сиёсати давлати соҳибистиклоли Тоҷикистон самти асосӣ ва стратегӣ эълон доштаем. Президент ва Ҳукумати кишвар ба ин соҳа дар доираи қудрату имкониятҳои мавҷуда аҳамияти аввалиндараҷа медиҳанд.

Аз муҳайё намудани заминаҳои ҳукукӣ сар карда, то маблағгузорӣ ва истифодаи воситаҳои самараноки баланд бардоштани сифати таълиму тарбия, ҳифзи саломатии кӯдакону наврасон, шароити зист ва таълиму тарбияи кӯдакони ятиму бепарастор таҳти назорату ғамхории доимии Президент ва Ҳукумати Тоҷикистон қарор дорад.

Ҳанӯз аз солҳои аввали соҳибистиклолии давлатамон ҳангоми таҳияи Конститутсияи мамлакат ба масъалаҳои маориф ва таълим аҳамияти ҷиддӣ дода мешуд. Дар моддаи 41-уми Конститутсия зикр шудааст, ки ҳар шахс ҳукуқи таҳсил дорад ва таълими умумии асосӣ ҳатмист. Давлат дар муассисаҳои таълимии давлатӣ таълими умумии асосии ҳатмии ройгон, яъне бепулро кафолат медиҳад.

Баъдан қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», «Дар бораи таҳсилоти олии ва таҳсилоти баъд аз муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ», «Дар бораи ҷавонон», «Дар бораи тандурустӣ», ҳамчунин қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи Вазорати маориф, дар бораи қабули

духтарон ва писарон тибқи квотаи президентӣ, дар бораи стандартҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, таҳсилоти ибтидоии касбӣ ва олии касбӣ, Консепсияи миллии таҳсилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар асноди меъёрии ҳуқуқӣ сари вақт таҳия ва қабул карда шуданд.

Ҳамин тариқ, дар мамлакат заминаи қонунгузории соҳаи маориф дар сатҳи меъёрҳои байналмилалӣ гузошта шуд.

Ҳадафи муҳими низоми маориф тарбияи шахсияти ғаъол ва созанда аст. Аз ин рӯ, масъалаҳои дар зехну шуури хонандагон ва ҷавонон тарбия кардани эҳсоси ҳудогоҳии миллий, худшиносии таърихӣ, истифодаи анъанаҳои беҳтарини маорифи миллий ва умумибашарӣ, арзишҳои фарҳангиву ахлоқӣ ва идоракунии демократӣ, ки то имрӯз барои ноил шудан ба дастовардҳои илму техника ва фарҳанг мусоидат намуданд, таҳти таваҷҷӯҳи доимии давлат қарор доранд.

Консепсияи миллии таҳсилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон эҷоди заминаи муосири таҳсилотро дар асоси арзишҳои милливу умумибашарӣ ва ворид гардидани Тоҷикистонро ба ғазои ягонаи байналмилалӣ таҳсилот ва робитаи устувори раванди таҳсилоти миллий бо фарҳангу маърифат ва тамаддуни ҷаҳонӣ аз вазифаҳои муҳими давлат ва ҷомеа мешуморад.

Барои расидан ба ин ҳадафҳо то имрӯз дар кишвар қорҳои зиёде анҷом дода шудаанд. Аз ҷумла, дар давоми 15 соли истиқлолият дар ҷумҳурӣ шумораи мактабҳои таҳсилоти умумӣ 580 адад зиёд шуда, ба 3 ҳазору 810 адад расид.

Миқдори хонандагони онҳо 357 ҳазор нафар афзуда, 1 миллиону 700 ҳазор нафарро ташкил дод. Дар ин муддат 25 донишқадаву донишгоҳи нав ташкил карда шуда, шумораи онҳо ба 38 адад расид. Дар онҳо ҳоло 123 ҳазор нафар донишҷӯ сабақ мегиранд, ки нисбат ба соли 1991-ум 53 ҳазор нафар зиёд мебошад.

Дар натиҷаи татбиқи пайгиронаи сиёсати давлат имрӯз маориф дар пешрафти иқтисодиёт, фарҳанг, илму техника, технология, ҳифзи муҳити зист, тарзи ҳаёти солим ва самтҳои

дигари ҳаёти ҷомеа мақоми хоса пайдо кардааст.

Ин бесабаб нест. Зеро синни миёнаи аҳолии Тоҷикистон 22-сола буда, беш аз 30 фоизи онро наврасону ҷавонон ташкил медиҳанд. Имрӯз мо аз лиҳози фоизи дарбаргирии ҷавонон ба раванди таълиму тарбия ва сатҳи саводнокии аҳоли дар байни кишварҳои дигар мақоми шоиста дорем. Гузашта аз ин, кӯдакони ҷамоати бепарастор таҳти ғамхории доимӣ ва таъминоти моддии давлат қарор дошта, барои ба мактабҳои олии ва миёнаи махсус дохил шудани онҳо имтиёзҳо муқаррар гардидаанд.

Давлат фаъолияти самараноки беш аз чор ҳазор муассисаҳои таълимиро барои таълиму тарбия ва таҳсили шаҳрвандон ба роҳ монда, 22 фоизи буҷетро ба соҳаи маориф равона кардааст.

Ҳукумати Тоҷикистон пайваста ба афзоиши ҳаҷми буҷети соҳаи маориф диққати махсус медиҳад. Агар ба рақамҳои танҳо панҷ соли охир назар афканем, тағйироти назарраси соҳаро равшан мушоҳида мекунем.

Соли 2000-ум аз буҷети давлатӣ ба соҳаи маориф 42 миллион сомонӣ, соли 2003-ум зиёда аз 111 миллион сомонӣ ва соли 2004-ум 190 миллион сомонӣ сарф шуда бошад, ин рақам соли 2005-ум 268 миллион сомонино ташкил медиҳад. Маблағгузори соҳа дар буҷети соли 2006-ум дар ҳаҷми 336 миллион сомонӣ пешбинӣ шудааст, ки ин нисбат ба соли 2000-ум 294 миллион сомонӣ ё худ ҳафт маротиба зиёд аст.

Баробари афзоиши умумии буҷети давлатӣ ҳар сол хароҷоти соҳаи маориф бо суръати бештар зиёд мегардад.

Агар дар соли 2005-ум қисми хароҷоти буҷет 33 фоиз зиёд шуда бошад, хароҷоти соҳаи маориф 45 фоиз афзудааст.

Дар соли оянда хароҷоти умумии буҷет 19,4 фоиз афзуда, хароҷоти соҳаи маориф бошад 34 фоизро ташкил хоҳад дод.

Илова ба ин, аз фонди захиравии Президент, инчунин аз ҳисоби кӯмакҳои башардӯстона, грантҳо ва дигар сарчашмаҳо ба ин соҳа маблағи зиёд хароҷот карда шудааст.

Танҳо дар ду соли охир аз фонди захиравии Президенти мамлакат барои рушди соҳаи маориф, аз ҷумла, барои сохтмону таъмири муассисаҳои таълимӣ, таҷҳизонидани мактабҳо бо асбобу воситаҳои таълимӣ 21 миллион сомонӣ чудо гардидааст.

Дар баробари ин, ба соҳаи маориф дар шакли татбиқи лоиҳаҳои муштараки инвеститсионии Ҳукумати Тоҷикистон ва ташкилотҳои байналмилалӣ молиявӣ то имрӯз 10 лоиҳа ба маблағи умумии 219 миллион сомонӣ ҷалб шудааст, ки аз ин 5 лоиҳа дар ҳаҷми 79 миллион сомонӣ татбиқ гаштааст.

Дар маҷмӯъ дар соли 2005-ум аз ҳамаи манбаъҳои маблағгузори давлатӣ бо дарназардошти хароҷоти буҷети давлатӣ, фонди захиравии Президент, сармоягузориҳои хориҷӣ, маблағҳои махсуси ташкилотҳои буҷетӣ ба соҳаи маориф 398 миллион сомонӣ равона карда шудааст, ки ин 4,2 фоизи маҷмӯи маҳсулоти дохило ро ташкил медиҳад. Ин нишондиҳанда дар соли 2000-ум ба 2,5 фоизи маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ баробар буд.

Дар соли 2006-ум бошад, маблағгузорӣ аз ҳисоби ин сарчашмаҳо, ба истиснои фонди захиравии Президент 402 миллион сомониро ташкил хоҳад дод, ки ин ба 4,8 фоизи маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ баробар гардида, нисбат ба соли қорӣ 0,6 фоиз зиёд мебошад. Вале мо чунин мешуморем, ки ин ҳоло ҳам кам аст. Аз ин рӯ, маблағҳои озода, ки минбаъд низ ба даст меоянд, пеш аз ҳама ба соҳаи маориф равона карда мешаванд.

Барои сохтмону таъмир ва таҷҳизонидани муассисаҳои таълимӣ ва нашри китобҳои дарсӣ то имрӯз маблағҳои зиёди мақсаднок сарф карда шудаанд.

Танҳо дар солҳои 2004-2005-ум дар ноҳияҳои Нуробод, Тоҷикобод, Ҷиргатол, Рашту Тавилдара, Балҷувону Ховалинг, Темурмалику Рӯдакӣ ва шаҳри Роғун аз ҳисоби фонди захиравии Президенти мамлакат беш аз 80 мактаб бунёду таъмир ва бо таҷҳизоти зарурӣ таъмин карда шуданд. Ҳамин тавр, дар ноҳияҳои мазкур проблемаи аз хонаҳои шахсӣ ба муассисаҳои таълимии давлатӣ кӯчонидани мактабҳо асосан ҳаллу фасл гардид.

Дар давоми 15 соли охир бошад, барои зиёда аз 351 ҳазор хонанда дар кишвар 580 мактаб сохта, ба истифода дода шуд ва дар вилоятҳои Суғду Хатлон, шаҳри Душанбе ва ноҳияи Рӯдакӣ 292 муассисаи таълимӣ бо сифат ва сатҳи замонавӣ таъмир шуда, дар ноҳияҳои Файзободу Ҳисор, Рӯдакиву Темурмалик ва Дангараву Бохтар сохтмони биноҳои нотамоми замони шӯравӣ анҷом ёфт ва ин мактабҳо бо таҷҳизоти зарурии ҳозиразамон таъмин гардиданд.

Аз маблағҳои фонди захиравии Президент ва бучети ҷумҳуриявӣ сохтмони бинои таълимии Донишгоҳи давлатии Хучанд ва таъмиру бо лавозимоти зарурӣ таъмин кардани Донишгоҳи давлатии Хоруғ, литсей-интернати президентӣ барои кӯдакони лаёқатманд ва мактаб-интернатҳои шаҳри Душанбе анҷом дода шуд.

Танҳо дар солҳои 2004-2005-ум барои сохтмон, таъмир ва таҷҳизонидани мактабҳои таҳсилоти умумии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, ноҳияҳои минтақаи Рашт, инчунин ноҳияи Восеи вилояти Хатлон аз фонди захиравии Президенти мамлакат зиёда аз 5 миллион сомонӣ сарф гардид.

Барои бехтар кардани шароити кор ва зиндагии олимони ҷавон дар пойтахти мамлакат - шаҳри Душанбе хобгоҳи аспирантҳо барои 600 нафар ба маблағи 4 миллиону 300 ҳазор сомонӣ таъмир ва ҷиҳозонида шуд.

Бо мақсади муҳайё намудани шароити таҳсили духтарони ноҳияҳои дурдасти кӯҳистон, ки дар асоси квотаи президентӣ дар мактабҳои олии пойтахт таҳсил мекунанд, барқарор намудани ду хобгоҳи алоҳида барои 800 нафар донишҷӯ ба нақша гирифта шуд ва яке аз онҳо барои 200 нафар аллакай мавриди истифода қарор гирифт ва қорҳои сохтмони хобгоҳи дигар босуръат идома доранд.

Дар баробари маблағҳои бучети давлатӣ бо ташаббуси баъзе раисони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо, хоҷагиҳо, соҳибкорони босаховат ва ташкилоту созмонҳои ғайриҳукуматӣ ин ё он самти соҳаи маориф дастгирӣ меёбад.

То имрӯз дар мамлакат аз ҷониби соҳибкорони ҳимматбаланд ва шахсони саховатманд 10 мактаб сохта, ба истифода дода шудааст.

Масалан, дар ноҳияи Шаҳринав Ҳочӣ Шариф Сафаров барои кӯдакони деҳаи худ мактаби дуошӯна бунёд намуда, онро бо таҷҳизоти зарурӣ ва 9 адад компютер таъмин карда, ба омӯзгорон маоши иловагӣ муқаррар намудааст.

Ҳамин тариқ Ҳочӣ Абдуҳамид Асоев аз ноҳияи Ҳисор барои 450 нафар, Хуршед Машрабов аз ноҳияи Рӯдакӣ барои 320 нафар, Қувваталӣ Файзов аз ноҳияи Вахш барои 320 нафар мактаб сохтаанд. Чунин ҳимматбаландон дар кишварамон кам нестанд ва итминон дорам, ки ин равияи нек минбаъд низ идома пайдо мекунад.

Аз фурсати муносиб истифода намуда, ба ҳамаи онҳое, ки бо эҳсоси гарми ватандӯстӣ ва номуси ватандорӣ дар сохтмону таъмири мактабҳо ва бо таҷҳизоти хониш таъмин кардани онҳо саҳм гузоштаанд ва ҳоло низ ин корҳои хайро анҷом медиҳанд, арзи сипосу миннатдорӣ менамоям.

Ҳозирини мӯхтарам!

Дар натиҷаи тадбирҳои зиёде, ки аз ҷониби давлат ва Ҳукумат андешида шуданд, аксари муассисаҳои таълимии кишвар ба маҷрои наву муосири таълиму тарбия ворид шуда, барои қорӣ намудани усулҳои пешрафта ва сифати беҳтари таҳсилот кӯшиш менамоянд.

Дар кишварамон миқдори муассисаҳои таълимии типӣ наф, мактабҳои таҷрибаи пешқадам ва шумораи омӯзгорони сол, ширкаткунандагон ва ғолибони озмунҳои байналмилалӣ аз ҳисоби хонандагони мактабҳои таҳсилоти умумӣ афзоиш ёфта истодааст.

Ду сол қабл аз ин бо мақсади қорӣ намудани технологияи муосири таълим дар кишварамон ду барномаи давлатӣ - тақмили таълим ва омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ барои солҳои 2004-2014-ум ва компютерикунонии мактабҳои таҳсилоти умумии асосӣ ва миёнаи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2003-2007-

ум қабул гардида буд.

Бо дастгирии Ҳукумат мактабҳои таҳсилоти умумии кишвар соҳиби зиёда аз 9000 адад компютерҳои ҳозиразамон шудаанд. Ҳол он ки дар соли 2002 тамоми мактабҳо ҳамагӣ 400 компютер доштанду ҳалос.

Танҳо дар соли 2005 барои мактабҳои таҳсилоти умумӣ ба маблағи 3 миллиону 800 ҳазор сомонӣ 2700 адад компютер харидорӣ ва зиёда аз 500 синфи компютерӣ ташкил карда шуд.

Акнун омӯзгорони соҳибтаҷриба ва хонандагони лаёқатманд онро ҳамчун воситаи аёнӣ ва муошират, василаи азхуд намудани донишҳои васеи дунявӣ ва касбӣ истифода бурда метавонанд.

Вале вобаста ба ин масъала бояд таъкид кард, ки дар баъзе мактабҳо бо сабаби набудани қувваи барқ ва ё синфхонаҳои алоҳида омӯзиши компютер сурат намегирад.

Вазоратҳои энергетика, маориф ва раисони шаҳру ноҳияҳо бояд имконияти дар вақти муайян мувофиқ кардани дарсҳои омӯзиши компютерро бо лимити истифодаи нерӯи барқ мавриди баррасӣ қарор дода, барои ба низом овардани таълими компютер чораҳо андешанд. Дар ҳолати зарурӣ масъалаи таъмини мактабҳои генераторҳои дизелӣ баррасӣ намоянд.

Дар давоми панҷ соли охир давлати соҳибистиклоли мо тавонист, ки ҳамкориҳои байналмилалиро дар соҳаи маориф низ хеле вусъат диҳад.

Ҳоло зиёда аз 2500 нафар ҷавонони Тоҷикистон дар донишгоҳҳои Федератсияи Россия, Амрико, Канада, Япония, Хитой, Ҳиндустон, Миср, Туркия, Украина, Австралия ва дигар кишварҳои ҷаҳон таҳсил мекунанд. Тоҷикистон дар 10 давлати дунё барои таҳсили шаҳрвандони худ квота дорад.

Соли чорӣ бо мақсади дастгирии ҷавонони лаёқатманд ва тарбияи мутахассисони зарурӣ дар муассисаҳои таълимии давлатҳои хориҷӣ фонди махсуси Президенти Тоҷикистон таъсис ёфт ва ба ин мақсад зиёда аз як миллион сомонӣ ҷудо гардид.

Ҳукумат, вазоратҳои молия ва маориф вазифадор карда мешаванд, ки барои таҳсили ҷавонони лаёқатманд ва тайёр кардани мутахассисони зарурӣ дар хориҷи кишвар ҳар сол маблағгузориро зиёд намоянд.

Имрӯз Ҳукумати Тоҷикистон бо вучуди мушкилоти муайяни иқтисодӣ ҳамаи кӯшиш ва имкониятҳои худро барои торафт беҳтар намудани шароити таълиму тарбия ва рушди соҳаи маориф сарф карда истодааст. Чунки хонандагону донишҷӯёни имрӯза соҳибони ояндаи миллату давлат ва созандагони ҳаёти ободу осудаи кишвар, яъне давомдиҳандагони кори мову шумо мебошанд.

Бояд бо қаноатмандӣ зикр намоем, ки одобу ахлоқ ва маърифату ҷаҳонбинии наврасону ҷавонон нисбат ба 10-15-соли гузашта хеле пеш рафтааст.

Дӯстони азиз!

Бо вучуди тамоми кӯшишу ғамхориҳои Ҳукумат ба соҳаи маориф сифати таълиму тарбия, сатҳи донишомӯзӣ ва малакаву маҳорати хонандагону донишҷӯён ҳанӯз ба талаботи замон пурра ҷавобгӯ нест. Мо бояд ҳамаи камбудиву норасоҳои мавҷудаи соҳаро муайян кунем ва роҳҳои ҳалли онҳоро ҷустуҷӯ намоем.

Бо мақсади арзёбии раванди таълим ва сатҳи он соли 2004 бо супориши Ҳукумати Тоҷикистон дониши хонандагону донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва олӣ ду маротиба мавриди санҷиш қарор гирифт, вале натиҷаҳо қаноатбахш арзёбӣ нагардиданд.

Соли ҷорӣ бо супориши Президенти мамлакат комиссияи махсус, ки ба ҳайати он кормандони масъули Дастгоҳи иҷроияи Президент, мутахассисони вазорату идораҳо ва олимони шомил буданд, шароит ва вазъи таълиму тарбияро дар тамоми муассисаҳои таълимии мамлакат баррасӣ намуд.

Комиссия вазъи соҳаро ҳамаҷониба санҷида, барои беҳбудии раванди таълиму тарбия ба Ҳукумати Тоҷикистон зиёда аз 200 таклифу пешниҳодҳои худро манзур намуд.

Санҷиш нишон дод, ки бо вучуди ҳамаи ғамхорӣ ва таътибори махсуси давлат бинобар каммасъулияти Вазорати маориф, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо, вазорату идораҳои дахлдор, роҳбарони идораҳо ва шӯъбаҳои маориф, институтҳои илмию тадқиқотии соҳа, ректорону роҳбарони донишқадаҳои олий, муассисаҳои таҳсилоти касбӣ ва мактабҳои миёнаву ибтидоӣ ислоҳоти соҳа, сатҳи донишомӯзӣ ва таълим аз талаботи давлат ва тақозои замона хеле ҷафо мондааст.

Мақсади асосии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ислоҳоти соҳаи маориф, ки аз соли 2003 шурӯъ гардидааст, пеш аз ҳама баланд бардоштани сифати таълиму тарбия ва сатҳи донишу маърифати хонандагону донишҷӯён аст.

Дараҷаи донишомӯзии хонандагони мактабҳо хеле паст аст. Хонандагони мактабҳо пеш аз ҳама аз забони модарӣ ва фанҳои дақиқ дониши мукамал надоранд. Далелҳои мавҷуданд, ки баъзе хатмкунандагони мактабҳо хондаву навишта наметавонанд.

Сабабҳои асосии паст будани сатҳи дониши хонандагони мактабҳои таҳсилоти умумӣ ва сифати таълиму тарбия дар парасидани омӯзгорони касбӣ, китобу воситаҳои таълимӣ, беаҳамиятии падару модарон нисбат ба таълиму тарбияи фарзандони худ, аз ҷониби раисони баъзе вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо ба корҳои кишоварзӣ ҷалб шудани хонандагон ва безътиноии чунин роҳбарон, инчунин мудирони идораву шӯъбаҳои маориф арзёбӣ гардидааст, ки комилаи дуруст аст.

Дар сурате ки дар мамлакат қариб 9 ҳазор муаллим намерасад ва беш аз 8 ҳазор хатмкардагони мактабҳо бо маълумоти миёнаи умумӣ бо қори омӯзгорӣ машғул ҳастанд, баъзе раисони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо бар ҳилофи моддаи 26 Қонун «Дар бораи маориф» ва қарорҳои протоколи маҷлиси Ҳукумати Тоҷикистон аз 29 январ ва 14 октябри соли 2005 хонандагонро дар тамоми мавсими пахтачинӣ ба корҳои саҳроӣ сафарбар менамоянд.

Ғайр аз ин, беътибории баъзе раисони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳои мамлакат ба тайёр намудани кадрҳои омӯзгорӣ ва ғамхорӣ ба онҳо ҷой дорад. Дар кишвар захираи кадрҳо вучуд дорад.

Танҳо онҳоро шинохтан, тарбия намудан, дастгирӣ кардан ва рӯи кор овардан лозим аст.

Зикр намудан бамаврид аст, ки як қатор вазоратҳо ва муассисаҳои давлатӣ низ мактабҳои миёна ва олии касбӣ доранд.

Чунончи, вазоратҳои корҳои дохилӣ, амният, муҳофизат, даромадҳо ва пардохтҳои давлатӣ, молия, саноат, кишоварзӣ, тандурустӣ, фарҳанг, кумитаҳои ҳифзи сарҳади давлатӣ, тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш барои соҳаҳои худ мутахассисони дорони таҳсилоти миёна ва олии касбӣ тарбия менамоянд.

Бинобар ин раванди таълиму тарбия танҳо бо Вазорати маориф маҳдуд намешавад.

Дар сатҳи зарурӣ ба роҳ мондани таълиму тарбияи ҷавонон ва таъмини сифати он ба роҳбарон ва шахсони масъули вазорату идораҳои зикршуда, кумитаҳои кор бо ҷавонон, занон ва оила, шӯъбаҳои дахлдори Дастгоҳи иҷроияи Президент, Кумитаи тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш, Академияи илмҳо, роҳбарони мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва олимону зиёён низ алоқаи бевосита дорад.

Таълим дар муассисаҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои низомӣ мактаби обутоби ҷисмонӣ ва маънавӣ мебошад. Аз ин рӯ, раванд ва сифати таълиму тарбия дар онҳо бояд таҳти назорати ҳаррӯза қарор дошта бошад.

Вазорати маориф, ректорони мактабҳои олии, роҳбарони муассисаҳои илмиву тадқиқотии соҳаи омилҳо ва сабабҳои паст будани сатҳи дониши хонандагону донишҷӯёнро пурра таҳқиқ накарда, андешидани тадбирҳоро дар хусуси тағйир додани ин раванд аз мадди назар дур кардаанд.

Яке аз сабабҳои дигари паст будани сатҳи дониши хонандагон ва донишҷӯёнро бояд дар технология ва усули

таълим, мазмун ва сифати китобҳои дарсӣ, нақшаҳо ва барномаҳои таълимӣ, муносибати муаллим ба хонанда ва мактаб, дар камбудии қори Вазорати маориф, идораву шӯъбаҳои маорифи вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо, дигар вазорату мақомоти дахлдор, мутахассисони соҳаи таълиму тарбия, беназоратии мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва бепарвоии падару модарон ҷустуҷӯ кард.

Дуруст аст, ки маориф соҳаи афзалиятноки сиёсати давлат эълон шудааст. Вале ин чунин маънӣ надорад, ки ҳалли тамоми масъалаҳои таълиму тарбия ба зиммаи давлат гузошта шавад.

Мо хуб дарк менамоем, ки ҳоло низ сатҳи маоши кормандони соҳаи маориф, гарчанде ки дар даҳ соли охир он 12 бар баланд бардошта шудааст, ҷавобгӯи талабот нест. Бо сабаби нарасидани муаллимони соҳибхтисос ба мактабҳо шахсони бетаҷриба ва дорои сатҳи пасти касбӣ низ роҳ ёфтанд.

Дар соҳаи маориф ҳоло зиёда аз 8 ҳазор нафар ашхосе бо қори таълиму тарбия машғуланд, ки дорои ихтисос нестанд ва аз хусусиятҳои фаъолияти омӯзгорӣ огоҳӣ надоранд.

Бояд таъкид намуд, ки дар ин муддат вазоратҳои маориф, молия, меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли методикаи самараноки таъминоти маош ва ҳифзи иҷтимоии омӯзгоронро таҳия ва татбиқ накардаанд. Тадриҷан зиёд кардани маош бе дарназардошти собиқаи қорӣ ва таҷрибаи педагогӣ ба ҳавасмандии омӯзгори соҳибтаҷриба ва сифати фаъолияти онҳо таъсири ҷиддӣ расонида натавонист.

Бинобар ин, ба Вазоратҳои молия, маориф, иқтисод ва савдо, меҳнат ва ҳифзи иҷтимоӣ супориш дода мешавад, ки яққоя бо Дастгоҳи иҷроияи Президенти Тоҷикистон дар доираи ислоҳоти соҳаи маориф ва маблағҳои ба ин соҳа пешбинишаванда тартиби ба низом даровардани таносуби музди меҳнати кормандони соҳаи маорифро то 1 июли соли 2006 таҳия намуда, ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод кунанд.

Ҳамчунин ба Вазорати молия супориш дода мешавад, ки доир ба зиёд намудани музди меҳнати кормандони соҳаи маориф

дар соли 2006 ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон то 20-уми марти соли оянда пешниҳод манзур намояд.

Барои рушди соҳаи маориф хароҷоти камсамар таъсири манфӣ мерасонад ва бояд пеши роҳи он гирифта шавад. Чунин хароҷот хусусан, дар нашри китобҳои дарсӣ, нақшаҳои таълимӣ, адабиёти таълимӣ, сохтмону таъмир ва харидани компютеру дигар таҷҳизоти соҳаи маориф ба мушоҳида мерасанд.

Махсусан хароҷот оид ба таҳия, нашр ва дастраси хонандагон намудани китобҳои дарсӣ ва адабиёти таълимӣ боиси ташвиши ҷиддӣ аст. Дар сурате ки китоб калиди дониш ва воситаи асосии саводноқшавии мактабиён аст, ба хонандагон на ҳамеша дастрас мебошад.

То соли 2000-ум бо сабабҳои маълум маблағҳои буҷети давлатӣ барои таҳия ва чопи китобҳои дарсӣ хеле кам буданд. Масалан, соли 1999-ум ҳамагӣ 9 номгӯй китоби дарсӣ бо теъдоди 780 ҳазор нусха чоп карда шуд. Солҳои 2000-2001-ум низ вазъият чандон беҳ набуд.

Бо дарназардошти чунин вазъият Ҳукумати Тоҷикистон барои нашри китобҳои дарсӣ дар маҷмӯъ 16,5 миллион сомонӣ маблағҳои инвеститсиониро равона кард. Барои чопи китоб ба ғайр аз маблағҳои буҷетӣ дар оянда низ аз маблағҳои инвеститсионӣ истифода хоҳем кард.

Ҳамин тариқ, дар 4 соли охир 97 номгӯй китобҳои дарсӣ бо теъдоди қариб 8,5 миллион нусха ба маблағи 25 миллион сомонӣ аз чоп баромад, лекин ин ҳанӯз тамоми талаботро қонеъ карда наметавонад.

Ҳарчанд ки дар тамоми дунё нашри китобҳои дарсӣ соҳаи сердаромад ҳисоб мешавад, вале бо айби Вазорати маориф, мутасаддиёни татбиқи лоиҳаҳои инвеститсионӣ оид ба нашри китобҳои дарсӣ, институтҳое, ки бо таҳия ва чопи китобҳои дарсӣ машғуланд, муаллифону мураттибон, ноширону миёнаравҳо, мудирони идораҳо ва шӯъбаҳои маориф, инчунин роҳбарону омӯзгорони таълимгоҳҳо маблағҳои мавҷуда самаранок истифода нашуданд.

Бо вучуди он ки қарзҳои хеле калони давлат барои таҳия ва чопи китобҳои дарсӣ равона шуданд, ба гардиш овардани маблағҳо барои чопи минбаъдаи китобҳои дарсӣ то имрӯз муяссар нашудааст.

Аз беназоратии роҳбарону кормандони Вазорати маориф, муассисаҳову шахсони алоҳидаи соҳа маблағҳои зиёде барбод рафта, шумораи зиёди хонандагон бе китоб мондаанд. Вазорати маориф дар оддитарин масъала - мувофиқи шумораи хонандагон муайян кардани адади нашри китобҳои дарсӣ ба саҳву хатоҳо роҳ дод.

Китобҳои, ки ба онҳо талабот кам аст, бо теъдоди зиёд чоп шуданд ва дар натиҷа қариб ҳар сол ба нақшаи таълимӣ дохил карда шудани ҷанҳои аз стандарт берун китобҳо нодаркор шуданд ва аз гардиш монданд. Ҳамин аст, ки дар як муддати кӯтоҳ ба теъдоди 340 ҳазор нусха, яъне ба маблағи умумии 720 ҳазор сомонӣ 4 номгӯи китобҳои нашршудаи дарсӣ безътибор доништа шудаанд.

Аз беаҳамиятии роҳбарону мутасаддиёни Вазорати маориф, идораву шӯъбаҳои маорифи вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо, лоиҳаҳои инвеститсионӣ ва мактабҳои таҳсилоти умумӣ зиёда аз панҷ миллион сомонӣ маблағҳои китобҳои дарсӣ ҷамъ нашуда, аз гардиш мондаанд.

Илова ба ин, тибқи муқаррароти Вазорати маориф китобҳои дарсӣ баъди се соли истифода ба хонандагон бояд бепул дода шаванд. Вале бо талаби баъзе идораву шӯъбаҳои маориф аз хонандагон барои китобҳои кӯхнаю фарсуда низ маблағ ситонида мешавад.

Инчунин хонандагони синфҳои болоӣ қариб, ки аз китобҳои дарсӣ бенасибанд. Китобҳои зарурии дарсӣ барои хонандагони синфҳои 10-11 то ҳол дастрас нагардидаанд.

Хонандагон ва донишҷӯён ба китобҳои дарсӣ эҳтиёҷ доранд, вале Вазорати маориф талаботи онҳоро қонунгардонидани наметавонад, дар ҳоле ки давлат ба ин кор маблағҳои зиёд сарф карда истодааст.

Бо барномаҳои таълимӣ мувофиқат накардани китобҳои дарсӣ низ камбудии ҷиддӣ мебошад.

Китобҳои дарсии дар дасти хонандагон қарордошта мукамал нестанд ва барои омӯзгорону хонандагон мушкилоти зиёд эҷод мекунанд. Зеро сифат ва мазмуну мундариҷаи китобҳои дарсӣ, мутобикати онҳо ба хусусиятҳои психологӣ кӯдакон, ҳаҷми китобҳо, ороиши техникаю ҳуруфоти онҳо мувофиқи матлаб нест.

Дар хотир бояд дошт, ки то вақте хонандагону донишҷӯён бо китобҳои дарсии босифати ба забони давлатӣ таҳия ва нашршуда пурра таъмин нагарданд, масъалаи баланд бардоштани сифат ва сатҳи таълим ҳалнопазир боқӣ мемонад.

Бояд таъкид намуд, ки аксарияти муассисаҳои таълимии кишвар бо таҷҳизоти таълимӣ ва асбобҳои аёнии зарурӣ низ таъмин нестанд. Бо мақсади ислоҳи вазъият бо Қарори Ҳукумати Тоҷикистон вазоратҳои иқтисод ва савдо, молия, Академияи илмҳо вазифадор шуда буданд, ки дар бораи таъсис додани ташкилоти махсус оид ба таъминоти муассисаҳои илмию тадқиқотӣ бо таҷҳизоту лавозимоти техникаи зарурӣ таклиф пешниҳод намоянд. Вале, мутаассифона, то имрӯз қарори мазкур амалӣ нагардидааст.

Аз ин рӯ, Вазорати молия вазифадор карда мешавад, ки ҳангоми таҳияи буҷет ҳар сол бо дарназардошти ҷалби сармоягузориҳо маблағгузори тарҷума ва наشري китобҳои дарсиро ба забони давлатӣ, рушди заминаи моддиву техникаи муассисаҳои таълимӣ ва илмиро пешбинӣ намояд ва инчунин яқоя бо Вазорати иқтисод ва савдо, Вазорати маориф дар бораи ҷалб намудани инвеститсияҳои хориҷӣ ҷиҳати татбиқи ин ҳадафҳо чораҳои зарурӣ андешад. Ҳамчунин механизм ва тартиби ҷопи китобҳои дарсиро таҳия карда, ба Ҳукумат пешниҳод намояд.

Масъалаи дигаре, ки ба пастравии сатҳи дониши хонандагону донишҷӯён боис гардидааст, нақшаҳои таълимӣ мебошад.

Нақшаҳои таълимӣ ҳуҷҷатҳои муҳиме ҳастанд, ки на танҳо фарогирии донишҳои умумӣ ва касбии хонандагону донишҷӯёнро муқаррар менамоянд, балки самти фаъолияти соҳаро низ муайян месозанд. Бинобар ин, мувофиқи таъбу завқи ин ё он вазир, олим ё омӯзгор таҳия гардидани онҳо на танҳо самара надорад, балки ба чараёни таълим таъсири манфӣ хоҳад расонд.

Аз тағйири пайвастии онҳо аён мегардад, ки Вазорати маориф таҳияи нақшаҳои таълимии ба илм ва тақозои иқтисодиёти миллий асосёфтаре то ҳол пайдо накардааст. Ҳол он ки давлат барои таҳияи стандарт ва нақшаҳои таълимӣ маблағҳои калон пешбинӣ намудааст.

Мехостам хотиррасон намоям: як руки асосии ислоҳоти системаи маорифи Тоҷикистон, ки аз ҳисоби қарзҳои Ҳукумати Тоҷикистон маблағгузори мешаванд, барои омода намудани стандартҳо, нақшаю барномаҳои таълимӣ, китобҳои дарсӣ, идоракунии маориф ва лоиҳаҳои ислоҳот ва таҷдиди таҳсилоти кишвар нигаронида шудааст.

Маҳз ҳамин лоиҳаҳо бояд моделҳои беҳтарини стандарту нақша ва барномаҳоро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пайдо кунанд, таҷрибаҳои беҳтарини дунёро дар ин самт дастрас намоянд. Аз ин рӯ, бояд Вазорати маориф бо ҷалби коршиносону мутахассисони кишвар ва роҳбарони ин лоиҳаҳо стандарту барномаҳоро якҷоя таҳия созад.

Дар ҳар сурат вазъияти имрӯза талаб менамояд, ки дар ин бора комиссияи босалоҳияту таҳассусӣ кор кунад ва вобаста ба шароиту имкониятҳо стандарту нақшаҳои таълимӣ таҳия ва тасдиқ карда шаванд.

Бинобар ин ба вазоратҳои маориф, молия, меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли супориш дода мешавад, ки дар раванди амалӣ намудани ислоҳоти системаи маориф аз ҳисоби кам кардани баъзе фанҳои таълимӣ ва соатҳои барзиёди нақшавии муассисаҳои таълимӣ маблағҳоро сарфа карда, ба музди меҳнати кормандони маориф илова намоянд.

Ҳозирини мӯхтарам!

Имрӯз дар ҳамаи ҷабҳаҳои ҳаёти мамлакат лоиҳаҳои инвеститсионӣ мавриди татбиқ қарор доранд.

Барои соҳаи маориф низ аз ҳисоби ҷалби сармоягузориҳо ва грантҳои гуногун маблағҳои хеле зиёд ҷудо шудаанд ва дар як қатор шаҳру ноҳияҳо, аз ҷумла шаҳри Кӯлоб, ноҳияҳои Восеъ, Ёвон, Айнӣ, Кӯхистони Мастҷоҳ, Файзобод, Роғун, Рашт, Нуробод ва Роштқалъа ин лоиҳаҳо амалӣ мегарданд.

Маблағи умумии лоиҳаҳои сармоягузориҳои татбиқшавандаи соҳаи маориф дар солҳои 2006-2009-ум 120 миллион сомони ро ташкил медиҳад. Вазифаи асосии роҳбарон ва кормандони соҳа татбиқи мақсаднок, самарабахш ва босифати лоиҳаҳои мавҷуда мебошад.

Барои беҳтар намудани сифати таълиму тарбия ислоҳоти соҳаро пеш аз ҳама дар муассисаҳои томактабӣ бояд тавсеа бахшид. Ҳукумати Тоҷикистон моҳи октябри соли 2005-ум Барномаи давлатии рушди соҳаи тарбияи томактабиро барои солҳои 2006-2010 қабул намуд.

Аз ҷониби мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва вазорату идораҳо дар амал татбиқ гардидани барномаи зикршуда ҳалли бисёр проблемаҳои дар ин самт ҷойдоштаро таъмин менамояд.

Зеро суръати афзоиши аҳоли нишон медиҳад, ки шумораи хонандагони мактабҳои таҳсилоти умумӣ то соли 2015-ум ба 2 миллиону 250 ҳазор мерасад. Барои ба ин миқдор хонанда муҳайё намудани шароити мӯътадили таълиму тарбия зиёда аз 700 ҳазор ҷои нишастии иловагӣ лозим аст.

Имрӯз ҳатто барои он ки хонандагони пойтахти кишвар - шаҳри Душанбе дар шароити мӯътадил таълим гиранд, сохтмони даҳҳо мактабҳои иловагӣ зарур аст.

Дар чунин вазъият хусусигардонӣ, фурӯхтан, азхуд намудан ва ғайрмақсаднок истифода намудани бинову иншоотҳои соҳаи маориф аз рӯи инсофу адолат нест. Баръакс,

роҳбарони вазорату идораҳои ҷумҳуриявӣ, раисони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо, корхонаву муассисаҳо, соҳибкорон ва ҳулоса ҳар фарде, ки ҳисси баланди миллӣ, нангу номуси ватандӯстиву ватанпарастӣ дорад, бояд дар муҳайё намудани шароити беҳтари таълиму тарбияи насли наврас амали хайреро анҷом диҳад.

Кумитаи назорати давлатии молиявӣ соли равон ҷаъолияти молиявии 25 ташкилоту муассисаҳои тобеи Вазорати маорифро тафтиш намуда, дар натиҷа ба маблағи умумии 817 ҳазор сомонӣ зарари молиявиро ошкор намуд.

Дар натиҷаи манфиати шахсии худро аз ҳама боло гузоштан имрӯз мудирони шӯъбаҳои маорифи ноҳияҳои Вахшу Ҷубодиёни вилояти Хатлон ба андозаи 100 ва 20 ҳазор сомонӣ маблағи маоши омӯзгоронро азхуд кардаанд.

Нисбат ба ҷаъолияти мутахассиси шӯъбаи кадрҳои идораи маорифи вилояти Хатлон низ оид ба ғайримақсаднок истифода кардани маблағи китобҳои дарсӣ парвандаи ҷиноятӣ оғоз гардидааст.

Аз ин лиҳоз, барои пешгирӣ кардан ва дар оянда ба ин амалҳои номатлуб роҳ надодан бояд вазоратҳои молия, маориф, иқтисод ва савдо дар асоси барномаи Ҳукумати Тоҷикистон доир ба ислоҳоти соҳаи маориф механизми нави маблағгузории соҳаи маорифро бо дарназардошти мустақилияти молиявии муассисаҳои таҳсилоти умумӣ таҳия намуда, ба Ҳукумати Тоҷикистон пешниҳод намоянд.

Дар ҷобачогузории кадрҳои соҳаи маориф низ масъалаҳои ҳалталаб мавҷуданд. Раисони ноҳияҳои Варзобу Восеъ шахсони тасодуфиро ба вазифаи мудирӣ шӯъбаи маориф таъин кардаанд, ки онҳо солҳои дароз дар системаи маориф кор накарда, аз равандҳои ислоҳоти соҳа беҳабаранд. Ҳамин аст, ки кори таълиму тарбия дар ноҳияҳои зикршуда ғайриқаноатбахш ба роҳ монда шудааст.

Ташкили дарс бевосита ба муаллимони масъулиятшинос ва директорону мудирони маорифи босалоҳият вобаста аст.

Вақти он расидааст, ки масъалаи ивази сардорони идора ва

шӯъбаҳои маорифу директорони мактабхоро, ки дар фаъолиятшон солҳои тӯлонӣ пешравӣ ба назар намерасад, баррасӣ карда, ба ҷои онҳо шахсони масъулиятшиносу ташаббускор ва мутахассису ташкилотҷӣ таъин карда шаванд.

Бе ислоҳоти кадрӣ дар ҳамаи самтҳои соҳа ба идоракунии дурусту мақсаднок ноил шудан мушкул аст. Ҳангоми таъин ва озод кардани мудирони шӯъбаҳои маориф раисони вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо масъаларо аксар вақт бо Вазорати маориф мувофиқа намеkunанд.

Минбаъд масъалаи ба вазифа таъин ва озод кардани сардорони идораҳои маорифи вилоятҳо, шӯъбаҳои маорифи шаҳру ноҳияҳо, роҳбарони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ ҳамчун номенклатураи Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон дониста шуда, бо мувофиқаи раисони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо анҷом дода шавад.

Дар баробари ин, Ҳукумати Тоҷикистон вазифадор карда мешавад, ки барои аз аттестатсия гузаронидани роҳбарони муассисаҳои таълимӣ комиссияи босалоҳият таъсис дода, то 1 августи соли 2007-ум бо тартиби муқарраргардида тамоми кормандони дастгоҳи Вазорати маориф, ташкилоту муассисаҳои дар сохтори вазорат қарордошта, сардорони идора ва шӯъбаҳои маорифи вилоят ва шаҳру ноҳияҳо, роҳбарони муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёнаи умумӣ, таҳсилоти ибтидоӣ миёна ва олии касбӣ, ба истиснои ректорон, аз аттестатсия гузаронида шаванд.

Мутаассифона, аксари раисони шаҳру ноҳияҳо аз вазъи воқеии мактабҳо ва таълиму тарбияи онҳо пурра огоҳ нестанд. Дар мавриди бевосита бо ин масъала шиносӣ пайдо кардани онҳо бештари масъалаҳои мавҷуда метавонанд ҳалли худро ёбанд.

Бинобар ин, ба Ҳукумат, Роҳбари Дастгоҳи иҷроияи Президент, муовини Сарвазир ва Вазири маориф супориш дода мешавад, ки нақшаи воҳӯриҳои роҳбарони вазорату идораҳо ва мақомоту сохторҳо, вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо бо донишҷӯёни

мактабҳои олии ва таҳсилоти умумиро тартиб дода, амалӣ гардидани онро таҳти назорати қатъӣ гиранд.

Таҷриба собит менамояд, ки ба мактаб ҷалб намудани таваҷҷӯҳи падару модарон вазъи таълиму тарбияро беҳтар менамояд.

Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатиро лозим аст, ки ба масъалаи ҳамкории ҷомеа бо мактаб, ҳукуку вазифаҳои волидон ва ассотсиатсияҳои падару модарон эътибори махсус зоҳир намоянд.

Имрӯз таъсири ин ҳамкорихо дар пешрафти кори таълиму тарбияи мактабҳои алоҳида ба мушоҳида расад ҳам, вале дар маҷмӯъ ин раванд чандон ғаъол нест.

Дар бештари мавридҳо падару модарон тақдири фарзандони худро танҳо ба муаллим ва мактаб ҳавола менамоянд, ки ин кори қомилан ғалат аст.

Вазифаи муқаддаси ҳар як падару модар натавонад ба дунё овардани тифл аст, балки пеш аз ҳама, тарбияи ҳамаҷонибаи фарзанди қомилу соҳибмаърифат мебошад.

Дар бораи масъулият у вазифаи падару модар ва дигар шахсоне, ки тарбияи кӯдак ба ўҳдаи онҳост, мутафаккири бузурги мо, яке аз маъруфтарин донишмандони ҷаҳони ислом Имом Ғазоли хеле хуб таъкид кардааст, ки барои имрӯз низ нураҳамият мебошад: «Агар кӯдак бар бадӣ тарбия ёбад ва мисли ҷорпо бидуни парастор фуру гузошта шавад, он гоҳ ў бадбахт гашта, ҳалок мешавад ва гуноҳ бар ғардани тарбиятқунандагон ва қасонест, ки тарбияи ў вазифаи онҳо бувад».

Мактаб дар сурате ба ташаккули ахлоқу рафтор ва донишандӯзии кӯдакон бештар муваффақ мегардад, ки агар падару модар бо мактаб робитаи доимӣ дошта, ба таълиму тарбияи фарзандони худ қиддӣ машғул бошанд. Таълиму тарбияи хуби фарзанд аз оила шуруъ мегардад ва дар натиҷаи ҳамкории омӯзгорону волидон сайқал меёбад.

Ин ҳамкорихоро бояд қумитаҳои қор бо ҷавонон, қанон ва

оила, ассотсиатсияи падару модарон, ҷамоатҳои деҳот, раисони маҳаллаҳо, ходимони дин, умуман аҳли ҷомеа тақвият бахшанд ва дар таълиму тарбияи наврасону ҷавонон ёвару шарикӣ боэътимоди омӯзгорон бошанд.

Ба кумитаи падару модарон ва ташкилоту созмонҳои ғайриҳукуматӣ имконият дода шавад, ки сарфи маблағҳои ба мактаб супоридаи волидону соҳибкорон ва хароҷоти маблағҳои буҷетро назорат карда тавонанд. Хуб мебуд, ки аз ҳисоби намоёндагонӣ ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ, шахсони дилсӯзу ватанпараст Шӯрои ҷамъиятии назоратӣ ташкил карда шавад.

Масъалаи дигари ташвишовар ин сари вақт напардохтани музди меҳнати омӯзгорон аст. Дар ноҳияи Ҳамадонии вилояти Хатлон омӯзгорон се моҳ боз маош нагирифтаанд.

Дар ноҳияҳои Ашт, Спитамен, Шахристон ва Мастҷоҳи вилояти Суғд низ ба маблағи 730 ҳазор сомонӣ қарзи маоши омӯзгорон пардохта нашудааст. Ҳол он ки дар асоси Фармоиши Ҳукумати Тоҷикистон аз 31 октябри соли 2005 аз буҷети ҷумҳурӣ 6 миллион сомонӣ ҷудо карда шуд. (Сабаб - иҷро нагардидани буҷети маҳаллӣ).

Ба ҷои кор ҳозиршавии мутахассисони ҷавон низ ба вусъати раванди ислоҳот таъсири бевосита дорад. Дар давоми панҷ соли охир ба ҷои кор ҳозир шудани мутахассисон аз 50 фоиз боло нарафтааст. Яъне дар ин самт низ маблағҳои давлат мақсаднок сарф нашуда истодаанд.

Дар даҳ соли охир донишгоҳҳои омӯзгориро 52 ҳазор нафар хатм карда, танҳо 24 ҳазор нафар ба ҷои кор ҳозир шудаанд, ки ҳамагӣ 45 фоизро ташкил медиҳад.

Сабаби асосии ин раванд пеш аз ҳама кор накардани механизми қонунии масъала аст. Дигар ин, ки қисме аз мутахассисони ҷавон боварӣ надоранд, ки бо ҳамин сатҳи дониши худ дар мактабҳо аз ӯҳдаи кор мебароянд.

Дар баъзе маҳалҳо, ҳарчанд ки имкониятҳо мавҷуданд, вале мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ омӯзгорону ҷавонро дастгирӣ намеkunанд.

Дар ин бобат ба Ҳукумати Тоҷикистон, вазоратҳои молия ва маориф супориш дода мешавад, ки бо мақсади ҳавасманд намудани омӯзгорони ҷавоне, ки дорои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ ҳастанд ва дар мактабҳои таҳсилоти умумӣ кор мекунанд, барои се соли аввали фаолиятшон имтиёзҳои алоҳида муайян намуда, ба Президенти Тоҷикистон пешниҳод манзур намоянд.

Тибқи квотаи президентӣ ба мактабҳои олии мамлакат ҷалб намудани духтарони ноҳияҳои дурдаст ҳанӯз соли 1997-ум оғоз гардида буд ва то ҳол 4450 нафар духтарон аз минтақаҳои дурдасти кӯҳистон ба мактабҳои олии қабул карда шуданд.

Ҳоло 383 нафари онҳо соҳиби таҳсилоти олии гардида, дар ҷабҳаҳои гуногуни ҳаёти кишварамон фаъолият карда истодаанд. Лекин дар муносибати роҳбарони шахру ноҳияҳо ва ректорони мактабҳои олии ба ин масъала ҳанӯз ҳам камбудихо зиёданд.

Ҳодисаҳои муносибати рӯякии раисони ноҳияҳо ба қабули духтарон ба мактабҳои олии аз рӯи квотаи президентӣ ба мушоҳида мерасанд.

Ҳангоми интиҳоб ва тавсияи ҷавонон асосан муносибатҳои ҳешутаборӣ ва додугирифт ба амал омада, духтарон на аз минтақаҳои дурдасти кӯҳистон, балки аз марказҳои интиҳоб мешаванд.

Бо супориши Президенти мамлакат дар солҳои 2006-2010 квотаи қабули духтарону писарони лаёқатманд ба мактабҳои олии нисбат ба солҳои 2001-2005 ду маротиба зиёд карда шуд. Бинобар ин зарур аст, ки механизми шаффофи интиҳоби духтарону писарони лаёқатманд аз ноҳияҳои дурдасти кӯҳистон аз тарафи Вазорати маориф ва мақомоти дахлдор таҳия ва мавриди татбиқ қарор дода шавад.

Мақсади ба таҳсил фиристодани духтарони минтақаҳои дурдасти кӯҳистон пеш аз ҳама баланд бардоштани сатҳи маърифату фарҳанги онҳо мебошад. Вале омӯзгорону роҳбарони мактабҳои олии ин масъалаи ҳаётан муҳимро то андозаи зарурӣ

дарк накардаанд.

Дар натиҷаи ин гуна муносибат дар давоми 8 сол 276 нафар духтароне, ки мутобиқи квота дар мактабҳои олии таҳсил мекарданд, аз таълимгоҳҳо хориҷ карда шудаанд.

Бори дигар таъкид менамоем, ки квотаи президентии қабули духтарон ба мактабҳои олии пеш аз ҳама барои дастгирии ҷавондухтарони деҳот, баланд бардоштани сатҳи маърифату фарҳанги онҳо мебошад. (Ноҳияҳои Рашт, Нуробод, Данғара - занҳои фарзанддор).

Ба ҳукуматҳои вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо супориш дода мешавад, ки ба духтарони тибқи квотаи президентӣ дар мактабҳои олии таҳсилдошта пайваста кӯмакҳои моддӣ расонида, онҳоро таҳти ғамхории ҳамешагии худ қарор диҳанд.

Мо ба зиёиёни кишвар ва баҳусус омӯзгорони воқеӣ, ки як қисми муҳими зиёиёнро ташкил медиҳанд ва барои таълиму тарбияи фарзандони миллатамон фидокорона кӯшишу ғайратдоранд, аҳсант меғӯем ва бо номи чунин омӯзгорон ифтихор мекунем.

Вале бо вучуди ин дар соҳаи маориф шахсоне низ қору ғаъолиятдоранд, ки бо рафтори ношоистаи худ номи муқаддас ва бузургии муаллим, устодро доғдор месозанд.

Арзу шикоятҳое, ки ба сайти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид гардидаанд, дар бораи тамаъҷӯӣ ва амалҳои норавоӣ баъзе омӯзгорони донишқадаҳои олии маълумоти таассуфангез медиҳанд.

Хонандагон ва донишҷӯён аз он шикоятдоранд, ки баъзе муаллимони мактабҳои таҳсилоти умумӣ ва устодони мактабҳои олии тамаъҷӯӣ машғул ҳастанд. Кормандони масъули вазоратҳо, ректорону деканҳо, кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, падару модарон ва коллективҳои педагогӣ шӯроҳои илмӣ ба ин амалҳо бетарафӣ зоҳир мекунанд.

Донишҷӯён шикоятдоранд, ки иддае аз омӯзгорону устодони мактабҳои олии миёнаи касбӣ китобҳои худашонро,

сарфи назар аз он ки китоб зарур аст ё не, ба донишҷӯ маҷбурӣ мефурушанд ва ё супоришҳои ғайриқонунӣ медиҳанд.

Ин корҳои номуносиб донишҷӯёнро нисбат ба омӯзгор дилсард месозад ва эҳтиромашро аз байн мебарад.

Дар баробари ин, дар чараёни пурсишҳои комиссияи босалоҳияти ҳукумати аз 40 то 50 фоизи донишҷӯёни мактабҳои олии шаҳри Душанбе изҳор намудаанд, ки тарзу усули дарсдиҳии омӯзгорон талаботи онҳоро қисман ё пурра қонеъ намегардонад. Беш аз 60 фоизи донишҷӯён қисман ё тамоман аз дониш, малака ва маҳорати ҳосилкардаашон қонеъ нестанд.

Нодида гирифтани нуқтаи назари донишҷӯён мумкин нест. Воқеият имрӯз чунин аст, ки ба андозае ки омӯзгорон аз донишҷӯёни хеш қаноатманд набошанд, донишҷӯён низ ҳамин қадар аз онҳо розӣ нестанд.

Дар ин маврид таъкид бояд кард, ки қонун ба шаҳрвандони мамлакат, аз ҷумла ба падару модарон ва донишҷӯён ҳуқуқҳои зиёд додааст, аз ҷумла барои сифати пасти таълим ва мувофиқ набудани сатҳи таҳсили фарзандон ба стандартҳои давлатии таҳсилот ва барномаҳои таълимӣ онҳо метавонанд маблағҳои барои таҳсил супурдаи худро талаб намоянд.

Роҳбарони муассисаҳои таълимӣ роҳу усулҳои самарабахши ҳифзи иҷтимоии муаллимонро, ки яке аз воситаҳои беҳтар шудани таъминоти моддии онҳо мебошад, ҷустуҷӯ намеkunанд, истифодаи мақсадноки маблағҳои аз ҳисоби гурӯҳҳои шартномавӣ воридшавандаро ба манфиати муассиса таъмин наменамоянд. Фаъолияти Вазорати маориф дар масъалаи ҷустуҷӯи роҳу усулҳои самараноки баланд бардоштани иқтисодиёти соҳа то ба ҳол кофӣ нест.

Сусти шудани раванди таълим, паст рафтани сифати он ва заиф гардидани корҳои таълиму тарбия дар мактабҳои таҳсилоти олии ин дуруст ба роҳ намондани фаъолияти ректорони донишгоҳу донишқадаҳо мебошад.

Аз ин рӯ, Вазорати маориф вазифадор карда мешавад, ки чараёни таълиму тарбия ва баланд бардоштани сифати онро дар

ҳамаи мактабҳои олии, сарфи назар аз тобеияташон таҳти назорат гирифта, доир ба таҳияи дурусти нақшаҳои таълимӣ ва стандартҳои давлатӣ тадбирҳои муассир андешад.

Яке аз масъалаҳои муҳими соҳаи маориф тарзи гузаронидани имтиҳонҳои қабул ба мактабҳои олии мебошад. Дар бораи ин масъала, инчунин камбудии ва роҳҳои ғайриқонунии даҳлат ба ҷараёни имтиҳоноти дохилшавӣ ба Дастгоҳи иҷроияи Президент ва мақомоти дигар шикоятҳои зиёд ворид мешаванд.

Бинобар ин, ба Вазорати маориф ва роҳбарони мактабҳои олии супориш медиҳам, ки масъалаи такмили роҳҳои имтиҳони қабулро омӯхта, барои гирифтани пеши роҳи амалҳои коррупсионӣ ва таъмин намудани шаффофияти қабули одилонаи дохилшавандагон пешниҳодҳои мушаххас манзур намоянд.

Такмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони педагогӣ низ масъалаи муҳими соҳа аст. Дар сурате ки 50-60 фоизи ҳайати омӯзгорон нав шудааст, такмили ихтисос ва бозомӯзии омӯзгорон зарурати воқеӣ пайдо мекунад.

Ба вучуд овардани низоми муайяни такмили ихтисоси устодони мактабҳои олии низ зарур аст.

Аз ин лиҳоз, ба Ҳукумати Тоҷикистон, вазоратҳои маориф ва молия супориш дода мешавад, ки дар доираи ислоҳоти сохтори нави Вазорати маориф Маркази таълимию методии ҷумҳуриро ташкил намоянд.

Фаъолияти институтҳои такмили ихтисос дар ҳоле ки имрӯз мавҷуд аст, ба омӯзгорон ёрии амалӣ расонида наметавонад. Барномаҳои таълимии онҳо корношоям ва аз амалияи педагогӣ кафо мондаанд. Вазорати маориф оид ба ислоҳ намудани чунин вазъият бояд ҷорачӯӣ намоянд.

Инчунин, як қисми биноҳои таълимии Донишгоҳи давлатии омӯзгории ба номи Қ.Чӯраев дар ҳолати хароб қарор доранд.

Дар донишгоҳи зикршуда барои ба омӯзгорони оянда таълим додани техника ва технологияи компютерӣ ҳатто шароит

мухайё карда нашудааст, яъне синфҳои компютерӣ вучуд надоранд.

Ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазорати маориф, вазоратҳои молия, иқтисод ва савдо, Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон супориш дода мешавад, ки доир ба таъмири капиталии Донишгоҳи давлатии омӯзгории ба номи Қ.Қўраев комиссияи босалоҳияти ҳукумати ро таъсис дода, дар муддати ду моҳ доир ба марҳила ба марҳила ва дар муддати 2 сол аз таъмир баровардани донишгоҳи зикршуда лоиҳаи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро таҳия намуда, пешниҳод созанд. Ҳамчунин дар соли 2006 барои ташкил кардани 6 синфхонаи компютерӣ аз ҳисоби фонди захиравии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон маблағ ҷудо карда шуда, ин синфхонаҳо бо компютер таъмин карда шаванд.

Дигар донишгоҳу донишқадаҳо вазифадор карда шаванд, ки аз ҳисоби маблағҳои шартномавии худ теъдоди синфхонаҳои компютери ро зиёд намуда, дар татбиқи Барномаи давлатии компютерикунонӣ саҳм гузоранд.

Ба мақом ва меъёрҳои қабулшуда мувофиқ набудани муассиса, надоштани шароити кофӣ барои таҳсил, аз меъёр зиёд қабул намудани донишҷӯён хоси аксарияти донишқадаву донишгоҳҳои ҷумҳурий мебошад.

Масалан, агар соли 2004-ум ба мактабҳои олии 24 ҳазор донишҷӯ қабул шуда бошад, пас дар соли 2005-ум мактабҳои олии бе дарназардошти иқтидори иншоотҳо, кадрҳо ва дигар заминаҳои моддиву техникаи зиёда аз 32 ҳазор донишҷӯ қабул кардаанд.

Имрӯз вақти он расидааст, ки тамоми натиҷаҳои бадастовардаи фаъолияти дохилӣ ва маблағгузориҳои бучетии мактабҳои олии барои ташаккули базаи моддиву техникаи донишқадаю донишгоҳҳо ва баланд бардоштани сифати таълим истифода шаванд.

Муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ бояд имкониятҳои моддиву молиявии худро аз ҳисоби зиёд кардани

хизматрасониҳои иловагии таҳсилот ва соҳибкориҳои оинномавӣ бештар гардонанд. Инчунин мактабҳои олии на фақат марказҳои назариявии таълим, балки марказҳои татбиқи дастовардҳои илмӣ ва идоракунии ҷомеа бояд бошанд.

Бо мақсади бартараф кардани чунин норасоиву камбудҳои низоми таҳсилоти олии касбии Тоҷикистон бояд тадриҷан ба системаи таҳсилоти олии байналмилалӣ мувофиқ гардонда шавад.

Аз ин лиҳоз, ба Вазорати молия супориш дода мешавад, ки мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии соли 2006» маблағҳои махсуси аз мактабҳои олии ва миёнаи махсус ба буҷет воридшавандаро дар панҷ соли оянда барои мустақкам намудани базаи моддию техникаи ин муассисаҳо ҳамчун маблағгузориҳои иловагӣ равона намояд. (Фақат дар соли 2006 ҳаҷми ин маблағҳо қариб 3 миллион сомони ро ташкил медиҳад).

Дар системаи таҳсилот алоқамандӣ ва муттасилии зинаҳои таҳсилот, аз ҷумла таҳсилоти ибтидоии касбӣ бо таҳсилоти миёнаи умумӣ, миёнаи касбӣ ва олии касбӣ коҳиш ёфтааст.

Дар шароити имрӯза тайёр кардани коргарони соҳибкасб хеле зарур аст, вале сатҳи тайёр кардани онҳо на дар ҳамаи омӯзишгоҳҳои касбию техникаи ҷавобгӯи талабот аст.

Вазорати меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли ба омӯзишгоҳҳои касбию техникаи шахро ноҳияҳои нисбатан дурдаст эътибори зарурӣ надода истодааст.

Омӯзишгоҳҳои касбию техникаи бояд дар тайёр кардани кадрҳои, ки минбаъд барои кор ба кишварҳои дигар мераванд, ҳамчун манбаи омӯзонидани касбу ҳунар хизмат намоянд ва барои ҳалли ин масъала Вазорати меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли чораҳои мушаххас андешад.

Дар баъзе омӯзишгоҳҳои касбию техникаи касбҳои барои он ноҳияҳо нолозим омӯзонидани мешавад. Масалан, омӯзишгоҳҳои касбию техникаи ноҳияҳои Ҷиргатол, Тоҷикобод, Тавилдара, Роғуну Файзобод асосан ба тайёр кардани механизаторону

ронандагон машгуланд. Ҳол он ки асоси иқтисодиёти ин ноҳияхоро чорводорӣ, картошкапарварӣ, боғдорӣ ва асалпарварӣ ташкил медиҳад. Фаъолияти ин таълимгоҳхоро бо талаботи иқтисодиёт мутобиқ кардан зарур аст.

Инкишофи мактабҳои хусусӣ падидаи замони нав аст. Мавҷудияти муассисаҳои таълимии хусусӣ имконияти шаҳрвандонро дар интиҳоби муассисаи таълимӣ васеъ мегардонад ва ниҳоят ба манфиати пешрафти соҳа мебошад.

Ба вазоратҳои адлия, маориф, иқтисод ва савдо, Агентии давлатии сиёсати зиддимонополия ва дастгирии соҳибкорӣ супориш дода мешавад, ки ҷиҳати таъсис ва рушди муассисаҳои хусусӣ санадҳои меъёриву ҳукукиро омода сохта, дар муддати се моҳ ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намоянд.

Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатиро лозим аст, ки ба рушди мактабҳои хусусӣ мусоидат намуда, онҳоро аз лиҳози ҳуқуқӣ ва кадрӣ дастгирӣ намоянд.

Акнун меҳодам боз ба як масъалаи хеле ташвишвар таваққуф намоям. Ин масъалаи ҷинойт дар байни наврасону ҷавонон мебошад. Тавре ки таҳлил нишон медиҳад, солҳои охир ҳодисаҳои дуздӣ, нашъамандӣ ва авбошӣ бештар аз ҳисоби ҷавонон содир карда мешаванд.

Сабоби асосии ин раванд беназоратӣ, ба таври муназзам ва мувофиқи чадвали дарсҳо фаъолият накардани мактабҳо, аз мактаб берун мондани наврасон, аз тарафи нозирон оид ба корҳои ноботиғон ва ҷамоатҳо дуруст ба роҳ монда нашудани корҳои тарбиявӣ ва таблиғотӣ мебошад.

Тибки маълумоти Вазорати корҳои дохилӣ дар тӯли се соли охир аз ҷониби наврасону ҷавонон ва бо иштироки онҳо 1700 ҷинойт содир шудааст, ки аз рӯи онҳо 1150 парвандаи ҷинойтӣ бо ҳулосаи айбдоркунӣ ба судҳо фиристода шудааст.

Дар давоми солҳои 2004-2005-ум дар мамлакат 41 нафар омӯзгор, 89 нафар донишҷӯ ва 156 нафар хонандаи мактаби миёна бо ҳукми судҳои шаҳру ноҳияҳо маҳкум гардидаанд.

Аз маълумоти Агентии назорати маводи нашъаовар дида мешавад, ки дар се соли охир барои нашъамандӣ 13 нафар наврасон ва ҷавонони аз 15 то 17-сола ва қариб 12 ҳазор нафар ҷавонони аз 18 то 30-сола ба қайд гирифта шудаанд, ки ба шаҳри Душанбе 7500 нафар, вилояти Суғд 1211 нафар, вилояти Хатлон 1169, Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон 936 нафар ва шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ 1045 нафар рост меояд.

Таъкид месозам, ки агар раисони вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо, кумитаҳои кор бо ҷавонон, занон ва оилаи назди Ҳукумат, мақомоти дигари масъул, комиссияҳои оид ба кор бо ноболигон, занон ва оила, оид ба корҳои маъмурӣ ва комиссияҳои дигаре, ки дар назди Маҷлиси вакилони халқи вилоят ва шаҳру ноҳияҳо вучуд доранд, вазифаашонро бо масъулияти том иҷро намоянд, вазъияти маориф хеле беҳтар шуда, бешубҳа шумораи ҷинояткорихо дар байни наврасону ноболигон кам хоҳад гашт.

Дӯстони азиз!

Рушди маориф омили асосии баланд шудани сатҳи маърифату маънавиёти мардум ва пешравии ҷомеа мебошад.

Тавре ки аз таҳлили мухтасари вазъии соҳаи маориф дида мешавад, корҳои то имрӯз анҷомёфта ҳанӯз ба талаботи замона, тақозои ҷомеа ва давлати соҳибистиклоли Тоҷикистон ҷавобгӯӣ нестанд.

Бо мақсади ҳарчи зудтар бартараф намудани норасоии зикршуда ва татбиқи самарабахши барномаҳои ислоҳоти соҳаи пеш аз ҳама зарур аст, ки сохтори идоракунии маориф ба талабу меъёрҳои муосир мутобиқ карда шавад. Аз ин рӯ, Ҳукумати Тоҷикистон вазифадор карда мешавад, ки сохтори нави Вазорати маорифро то 1 апрели соли 2006 таҳия ва пешниҳод намояд.

Ҳамчунин ба Дастгоҳи иҷроияи Президент супориш дода мешавад, ки оид ба ҳамаи фикру дархостҳои мардум, ки вобаста ба машварати имрӯза ба воситаи мактубу телеграммаҳо, воситаи ахбори умум, сайти Президенти Тоҷикистон дар Интернет ворид гаштаанд, нақшаи ҷорабиниҳо таҳия намуда, ба Ҳукумат манзур

намояд.

Дар баробари ин, корро тавре бояд ташкил кард, ки муносибати аҳли маориф, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, падару модарон, ҳамаи мақомоту сохторҳои давлативу ғайриҳукуматӣ, ҳизбҳои сиёсӣ иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, соҳибкорону тоҷирон, ҳулоса тамоми аҳли ҷомеа муносибати худро ба низоми таълиму тарбия ба таври ҷиддӣ ва кулӣ тағйир диҳанд.

Зеро тавре ки дар суҳанронии худ ҳангоми мулоқот бо ҷавонони мамлакат таъкид карда будам, маориф омили асосии таҳкими давлат ва начоти миллат аст.

Агар мо хоҳем, ки Ватанамон обод, давлатамон устувору қавӣ ва сифату сатҳи зиндагонии мардумамон пешрафта бошанд, тамоми имконияту захира ва саъю кӯшишамонро бояд ба тарбияи насли наврас, таълими ҷавонон ва рушди маориф, тайёр кардани кадрҳои миллий ва мутахассисони ба шароити иқтисоди бозорӣ ҷавобгӯ равона кунем.

Дар ин раванд мо бояд кӯшиш намоем, ки наврасону ҷавонони мо пеш аз ҳама забони шевои тоҷикиро, ки нишони ҳастии миллат аст, азхуд кунанд, истифодаи онро дар тамоми давраҳои фаъолияти худ озодона таъмин карда тавонанд ва ба густариши забони давлативу дар тафаккури миллий ҳокимият ёфтани он мусоидат расонанд.

Барои аз забони модарӣ, таъриху фарҳангу тамаддуни қадимаи миллат, забонҳои англисӣ, русӣ ва дигар забонҳои муоширати байналмилалӣ ва инчунин аз пешрафти илмӣ техникаӣ пурра бархурдор намудани ҷавонони Тоҷикистон мо бояд ягон кӯшишро дарег надорем.

Ҳар фарде, ки имрӯзу ояндаи Ватан ва миллат барояш азиз аст, бояд дар роҳи соҳибмаърифату соҳибкасб ва дар рӯҳияи худшиносии миллий ва ватандӯстӣ ба камол расидани насли наврас ва ҷавонон саҳми муносиб гузорад.

Боварии комил дорам, ки бо захираи бузурги зеҳнии ҷомеаи мо, ки қисми асосии онро муаллимону устодон ва зиёиёни

соҳаи маориф ташкил медиҳанд, мо аз ўҳдаи иҷрои рисолати таърихии худ мебароем ва барои ояндаи Ватану миллатамон насли сазовору арзанда, дорои дониши замонавӣ, ҷаҳонбинии васеъ, ватандӯсту ҳудогоҳ ва ворисону созандагони фардои дурахшони Тоҷикистони соҳибистиклолро тарбия карда, ба воя мерасонем.

Мо, ки имрӯз бо ному корҳои гузаштагонамон ифтихор мекунем ва аз дастовардҳои онҳо истифода менамоем, бояд рисолати таърихии ҳудро дар назди Ватан, миллат ва мардумамон тавре адо кунем, ки ояндагон аз маҳсули ҷаҳолият ва талошу кӯшишҳои мо изҳори қаноатмандӣ ва сарбаландӣ намоянд.

Муаллим ақл, шарафу вичдони ҷомеа ва симои асосии он мебошад. Вай донишу заковат, гармии дили ҳудро бедареғ ба фарзандони ҳуд медиҳад ва ҳешро хушбахт мешуморад. Имрӯз масъулияти омӯзгор боз ҳам афзудааст.

Тарбия ва ташаккули ҳислатҳои ҳамидаи инсонӣ дар насли наврас, насл, ки пояи илму фарҳанги миллатро ба силсилаи пешқадами тамаддуни ҷаҳонӣ пайваست менамояд, ба устодону омӯзгорон вобаста аст.

Боварӣ дорам, ки олимону омӯзгорон, роҳбарони мақомоти давлатӣ, ташкилоту созмонҳои ҷамъиятӣ, падару модарон ва тамоми алоқамандони соҳаи маориф аз ўҳдаи ин рисолати таърихӣ мебароянд ва ворисону созандагони фардои дурахшони Тоҷикистони соҳибистиклолро тарбия карда, ба воя мерасонанд. Давлат дар иҷрои ин вазифаҳо шароити бозғатимодӣ шумост.

Пешаи омӯзгорӣ муқаддастарин касби рӯи олам аст. Бедорӣи фикр, покизагии ахлоқ ва ташаккули ақлонии инсон маҳсули ранҷу машаққати омӯзгорон мебошад. Гузаштагони бузурги мо фармудаанд, ки равшанкунандаи хиради башар ва афрӯзандаи машъали илму донишу тавоноӣ - омӯзгор, муаллим ва устод аст.

Омӯзгорон ва устодони гиромӣ!

Мо дар арафаи Соли Нави 2006-ум қарор дорем. Ҳар соли дар давраи истиқлолияти давлатии Тоҷикистон тайкардаи мо соли рафъи мушкилиҳо, созандагиҳо, эҷодкориҳо ва қаҳрамониҳо мебошад. Соли оянда ҷашнҳои бузург баргузор мешаванд, ки баёнгари боз ҳам боло рафтани обрӯю эътибори байналмилалӣ Тоҷикистони азизи мо мегардад. Шубҳае нест, ки дар таҷлили ин ҷашнҳо саҳми аҳли маориф, омӯзгорону хонандагон ва донишҷӯён назаррас хоҳад буд.

Ба муносибати Соли нав ҳамаи шумо ва аҳли маорифи кишварро самимона табрик мегӯям. Ба ҳамаатон сиҳатмандиву барори қор, ба хоҳири рушди маорифи кишвар ва ободию осудагии Ватани азизамон меҳнати пурмахсулу самарабахш орзу дорам.

Ташаккур!

ОБРАЗОВАНИЕ

ЕСТЬ ОСНОВА УКРЕПЛЕНИЯ
ГОСУДАРСТВА И СПАСЕНИЯ НАЦИИ

ЭМОМАЛИ ШАРИФОВИЧ РАХМОНОВ

Выступление Президента Республики Таджикистан Э.Рахмонова на встрече с работниками отрасли образования страны

Душанбе, 22 декабря 2000 года

Уважаемые учителя и работники науки и образования!

Уважаемые присутствующие!

Наша сегодняшняя встреча, являясь первым общенациональным в период независимости, проходя с участием членов Правительства Таджикистана, председателей областей, городов и районов, ученых, руководителей министерства образования, управлений и отделов образования областей, городов и районов для подробного и конструктивного обсуждения состояния учебно-воспитательной работы, а также уровня знаний и учебных исследований страны, а также уровнем духовности и общей образованности общества и выявления требований времени и неотложной необходимости.

Следует иметь в виду, что серьезное отношение к отрасли образования, постановка и решение имеющихся проблем на уровне государственной политики имеют огромное

ОБРАЗОВАНИЕ

**ЕСТЬ ОСНОВА УКРЕПЛЕНИЯ
ГОСУДАРСТВА И СПАСЕНИЯ НАЦИИ**

**Выступление Президента Республики
Таджикистан Э.Рахмонова
на встрече с работниками отрасли
образования страны**

Душанбе, 22 декабря 2005 года

Уважаемые учителя и работники науки и образования!

Уважаемые присутствующие!

Наша сегодняшняя встреча, являясь первым совещанием в период независимости, проходит с участием членов Правительства Таджикистана, председателей областей, городов и районов, ученых, руководителей министерства образования, управлений и отделов образования областей городов и районов для подробного и конструктивного обсуждения состояния учебно-воспитательной работы, в частности, уровня знаний в учебных заведениях страны, а также проблем духовности и общей образованности общества и вызвана требованиями времени и неотложной необходимостью.

Следует иметь в виду, что серьезное отношение к отрасли образования, постановка и решение имеющихся проблем на уровне государственной политики имеют огромное политическое, экономическое, социальное и образовательно-культурное значение. Образование в широком современном понимании является одной из жизненных и глобальных проблем XXI века, и каждый из нас должен проявлять к нему особое внимание и высокую ответственность.

Еще в первые годы независимости нашего государства при разработке Конституции республики серьезное значение придавалось вопросам образования и обучения. В статье 41 Конституции говорится, что каждый человек имеет право на образование, а общее основное образование является обязательным. Государство гарантирует в государственных учебных заведениях обязательное бесплатное общее образование.

Затем были разработаны и приняты законы Республики Таджикистан «Об образовании», «О высшем образовании и образовании после окончания высших профессиональных учебных заведений», «О молодежи», «О здравоохранении», а также постановления Правительства Республики Таджикистан по вопросам министерства образования, о приеме в вузы девушек и юношей по президентской квоте, о стандартах общего среднего образования, начального профессионального образования и высшего профессионального образования, Национальная Концепция образования Республики Таджикистан и другие нормативно-правовые акты.

Таким образом, в стране была создана на уровне международных норм законодательная база отрасли образования.

Важной задачей системы образования является воспитание гармоничной и созидательной личности. Поэтому вопросы воспитания в умах учащихся и молодежи чувства национального и исторического самосознания, использование лучших национальных и общечеловеческих традиций, ценностей культуры, духовности и преимуществ демократического управления, которые сегодня способствуют освоению достижений науки, техники и культуры, постоянно находятся в поле зрения государства.

Национальная Концепция образования Республики Таджикистан считает одной из важных задач государства и общества создание современной базы образования на основе

национальных и общечеловеческих ценностей, включения Таджикистана в единое международное образовательное пространство и устойчивой связи процесса национального образования с культурой и мировой цивилизацией.

Для достижения этих целей к настоящему времени в стране проделана большая работа. Так, за 15 лет независимости количество общеобразовательных школ увеличилось на 580 и достигло 3 тысяч 810 учебных заведений. Число учащихся возросло на 357 тысяч человек и составило 1 миллион 700 тысяч человек. За этот срок учреждено 25 новых институтов и университетов, и их количество достигло 38. Сегодня в них обучаются 123 тысячи студентов, что на 53 тысячи больше, чем в 1991 году.

В результате последовательной реализации политики государства сегодня образование занимает особое место в развитии экономики, культуры, науки и техники, технологии, охраны окружающей среды, здорового образа жизни и других направлений жизни общества.

И это не случайно. Ведь средний возраст населения Таджикистана - 22 года, и более 35 процентов составляют подростки и молодежь. Сегодня мы по показателям включения молодежи в учебно-воспитательный процесс и по уровню грамотности населения занимаем достойное место среди других стран. Кроме этого, сироты и дети без попечения являются предметом постоянной заботы и материального обеспечения со стороны государства, и для них установлены льготы при поступлении в высшие и средние специальные учебные заведения.

Государство, обеспечив эффективную работу более чем четырех тысяч учебных заведений по обучению и воспитанию граждан, направило 22 процента средств бюджета в сферу образования.

Правительство Таджикистана постоянно уделяет особое внимание росту объема годового бюджета отрасли образования. Если мы взглянем на цифры только последних пяти лет, мы

воочию увидим заметные изменения в отрасли.

В 2000 году из государственного бюджета на отрасль образования было израсходовано 42 миллиона сомони, в 2003 году более 111 миллионов сомони, в 2004 году 190 миллионов сомони, а в 2005 году эта цифра составила 268 миллионов сомони. Финансирование отрасли в бюджете 2006 года предусмотрено в объеме 336 миллионов сомони, что на 294 миллиона сомони, или в семь раз больше, чем в 2000 году.

По мере общего роста средств государственного бюджета ежегодно ускоренными темпами увеличиваются расходы на отрасль образования.

Если в 2005 году расходная часть бюджета увеличилась на 33 процента, то собственно расходы на образование возросли на 45 процентов.

В будущем году общие расходы бюджета увеличатся на 19,4 процента, а расходы на отрасль образования составят 34 процента.

Кроме этого, на нужды данной отрасли израсходовано много средств из резервного фонда Президента, а также за счет гуманитарной помощи, грантов и других источников.

Только за два последних года из резервного фонда Президента республики на развитие отрасли образования, в том числе на строительство и ремонт учебных заведений, оснащение школ учебными пособиями и средствами был выделен 21 миллион сомони.

Наряду с этим, в интересах отрасли образования, в виде реализации совместных инвестиционных проектов Правительства Таджикистана и международных финансовых организаций, к настоящему времени привлечено 10 проектов на общую сумму 219 миллионов сомони, причем пять проектов в объеме 79 миллионов сомони уже реализованы.

В целом в 2005 году из всех источников государственного финансирования, с учетом расходов государственного бюджета,

резервного фонда Президента, зарубежных инвестиций, особых средств бюджетных организаций, в отрасль образования было направлено 398 миллионов сомони, что составляет 4,2 процента валового внутреннего продукта. Этот показатель в 2000 году равнялся 2,5 процента валового внутреннего продукта.

Что касается 2006 года, то финансирование из этих источников, за исключением резервного фонда Президента, составит 402 миллиона сомони, что равно 4,8 процента ВВП и на 0,6 процента больше, чем в нынешнем году. Наряду с этим, все появляющиеся в будущем свободные средства будут, прежде всего, направляться в отрасль образования.

К настоящему времени значительные средства израсходованы целевым назначением на строительство, ремонт и оборудование учебных заведений и издание учебников.

Только в 2004-2005 годах в районе Рудаки, Нурабадском, Таджикабадском, Джиргатальском, Раштском, Тавильдаринском, Бальджуанском, Ховалингомском, Темурмаликском районах и в городе Рогун за счет резервного фонда Президента республики построено, отремонтировано и обеспечено необходимым оборудованием более 80 школ. Таким образом, в указанных районах, в основном, решена проблема переселения школ из частных домов в государственные учебные заведения.

За последние 15 лет для более чем 351 тысячи учащихся в стране построены и сданы в эксплуатацию 580 школ, а в Согдийской и Хатлонской областях, в городе Душанбе и в районе Рудаки качественно и на современном уровне отремонтированы 292 учебных заведения, в Файзабадском, Гиссарском, Рудакинском, Темурмаликском, Дангаринском, Бохтарском районах и в районе Рудаки завершено строительство недостроенных с советских времен зданий, и эти школы обеспечены необходимым оборудованием.

За счет средств резервного фонда Президента и республиканского бюджета осуществлено строительство

учебного корпуса Худжандского Государственного Университета, а также ремонт и обеспечение необходимым оборудованием Хорогского Государственного Университета, президентского лицея-интерната для одаренных детей и школ-интернатов города Душанбе.

Только в 2004-2005 годах на строительство, ремонт и оборудование общеобразовательных школ Горно-Бадахшанской Автономной Области, районов Раштского региона, а также Восейского района Хатлонской области из резервного фонда Президента республики было израсходовано более пяти миллионов сомони.

Для улучшения рабочих и бытовых условий молодых ученых в столице страны городе Душанбе на ремонт и оборудование общежития для аспирантов на 600 человек израсходованы 4 миллиона 300 тысяч сомони.

С целью создания условий для обучения девушек из отдаленных горных регионов, которые обучаются в вузах столицы на основе президентской квоты, было запланировано восстановление двух отдельных общежитий для 800 студенток, и одно из них на 200 человек уже сдано в эксплуатацию, а строительные работы в другом общежитии продолжаются ускоренными темпами.

Наряду с бюджетными средствами, по инициативе некоторых председателей областей, городов и районов, хозяйств, состоятельных предпринимателей и неправительственных организаций оказывается поддержка тем или иным направлениям отрасли образования.

На сегодня в стране заботливыми предпринимателями и состоятельными гражданами построены и сданы в эксплуатацию десять школ.

Например, в Шахринавском районе Ходжи Шариф Сафаров построил для детей своего селения двухэтажную школу, обеспечил ее необходимым оборудованием и девятью

компьютерами и установил дополнительную заработную плату для учителей.

Точно так же Ходжи Абдухамид Асоев из Гиссарского района построил школу на 450 человек, Хуршед Машрабов из района Рудаки школу на 320 учеников, Кувватали Файзов из Вахшского района школу на 320 человек. Таких заботливых людей в нашей стране немало, и я уверен, что эта позитивная тенденция будет развиваться и в будущем.

Пользуясь случаем, выражаю благодарность и признательность всем тем, кто с горячим чувством патриотизма и любви к Родине внес вклад в строительство и ремонт школ и их обеспечение учебным оборудованием и сегодня продолжает это доброе дело.

Уважаемые присутствующие!

В результате многочисленных мер, предпринятых государством и Правительством, большинство учебных заведений, войдя в новое современное русло обучения и воспитания, прилагают усилия по внедрению передовых методов и повышению качества образования.

В нашей стране постоянно увеличивается количество учебных заведений нового типа, школ передового опыта, учителей года, участников и победителей международных конкурсов из числа учащихся общеобразовательных школ.

Два года назад с целью внедрения современной технологии обучения в нашей стране были приняты две государственные программы совершенствования преподавания и изучения русского и английского языков на 2004-2014 годы и компьютеризации школ общего основного и среднего образования Республики Таджикистан на 2003-2007 годы.

При поддержке Правительства общеобразовательные школы получили в свое распоряжение более девяти тысяч современных компьютеров. Между тем в 2002 году во всех школах имелось всего лишь 400 компьютеров.

Только в 2005 году для общеобразовательных школ на сумму 3 миллиона 800 тысяч сомони было закуплено 2700 компьютеров и организовано более 500 компьютерных классов.

Теперь опытные преподаватели и одаренные ученики могут использовать их как наглядное средство общения и освоения широкого круга светских и профессиональных знаний.

Однако в связи с этим вопросом следует отметить, что в некоторых школах из-за отсутствия электроэнергии или отдельных классов не налажено изучение компьютеров.

Министерствам энергетики и образования, председателям городов и районов следует обсудить возможность согласования времени проведения уроков по изучению компьютера с лимитом расходования электроэнергии и принять меры по обеспечению систематического изучения компьютерного дела.

За последние пять лет нашему независимому государству также удалось значительно расширить международное сотрудничество в области образования.

В настоящее время более 2500 молодых людей из Таджикистана получают образование в университетах Российской Федерации, США, Канады, Японии, Китая, Индии, Египта, Турции, Украины, Австралии и других стран мира. В десяти странах мира Таджикистан располагает квотой для получения его гражданами образования.

В нынешнем году для поддержки одаренной молодежи и подготовки необходимых специалистов в учебных заведениях зарубежных государств был создан специальный фонд Президента Таджикистана, и на эти цели было выделено более одного миллиона сомони.

Правительство, министерства финансов и образования должны ежегодно увеличивать объём финансирования обучения одаренной молодежи и подготовки необходимых специалистов за пределами страны.

Сегодня Правительство Таджикистана, несмотря на

определенные экономические трудности, направляет все свои усилия и возможности на постепенное улучшение условий обучения и воспитания и развитие отрасли образования. Ведь в руках сегодняшних учащихся и студентов будущее нации и государства, они призваны быть строителями благополучной и спокойной жизни страны, то есть продолжателями нашего с вами дела.

Следует также с удовлетворением отметить, что по сравнению с 10-15 прошедшими годами значительно укрепились устои воспитанности, духовности, образованности и прогрессивного мировоззрения подростков и молодежи.

Дорогие друзья!

Несмотря на все усилия и заботу Правительства в отношении отрасли образования, качество обучения и воспитания, уровень знаний и навыков учащихся и студентов все еще не полностью отвечают требованиям времени. Мы должны определить все имеющиеся в отрасли недостатки и упущения и найти пути их устранения.

С целью оценки учебного процесса и его качественного уровня в 2004 году по поручению Правительства Таджикистана дважды проверялись знания учащихся и студентов учреждений общего среднего образования и вузов, однако результаты признаны неудовлетворительными.

В нынешнем году по поручению Президента республики специальная комиссия, в состав которой вошли ответработники Исполнительного аппарата Президента, специалисты министерств и ведомств и ученые, изучила условия и состояние обучения и воспитания во всех учебных заведениях страны.

Всесторонне проверив положение отрасли, комиссия представила в Правительство Таджикистана более двухсот своих замечаний и предложений по улучшению учебно-воспитательного процесса.

Проверка показала, что, несмотря на всю заботу и особое

внимание государства, из-за недостаточной ответственности Министерства образования, местных органов государственной власти областей, городов и районов, задействованных министерств и ведомств, руководителей управлений и отделов образования, научно-исследовательских институтов отрасли, ректоров и руководителей вузов, учреждений профессионального образования, средних и начальных школ ход реформы отрасли, уровень обучения и преподавания значительно отстают от требований государства и времени.

Главной целью Правительства Республики Таджикистан при проведении реформы отрасли образования, которая началась в 2003 году, является, прежде всего, повышение качества обучения и воспитания и уровня знаний и образованности учащихся и студентов.

Приходится констатировать, что уровень знаний учащихся школ очень низок. Учащиеся школ, прежде всего не имеют глубоких знаний по родному языку и точным наукам. Есть случаи, когда некоторые выпускники школ не умеют читать и писать.

Основными причинами снижения уровня знаний учащихся общеобразовательных школ и качества обучения и воспитания названы, и это совершенно правильно, - нехватка профессиональных учителей, учебников и учебных пособий, невнимание родителей к обучению и воспитанию своих детей, привлечение председателями некоторых областей, городов и районов учащихся к сельскохозяйственным работам, равнодушие таких руководителей, а также начальников управлений и заведующих отделами образования.

В то время, когда в стране не хватает почти 9 тысяч учителей и более 8 тысяч выпускников с общим средним образованием заняты учительской работой, некоторые председатели областей, городов и районов, вопреки статье 26 Закона «Об образовании» и протокольным решениям заседаний Правительства Таджикистана от 29 января и 14 октября 2005

года, в течение всего сезона уборки хлопка мобилизуют учащихся на полевые работы.

Кроме того, имеют место невнимание некоторых председателей областей, городов и районов страны к подготовке учительских кадров и отсутствие заботы о них. В стране имеются кадровые резервы. Их нужно только распознать, воспитать, поддержать и направить на работу.

Уместно заметить, что у ряда министерств и государственных учреждений также имеются средние и высшие профессиональные учебные заведения.

Например, министерства внутренних дел, безопасности, обороны, государственных доходов и сборов, финансов, промышленности, сельского хозяйства, здравоохранения, культуры, комитеты по охране государственной границы, по физической культуре и спорту готовят для своих отраслей специалистов со средним и высшим профессиональным образованием.

Поэтому ответственность за учебно-воспитательный процесс не ограничивается одним лишь Министерством образования. Обеспечение на должном уровне обучения и воспитания молодежи и повышение их качества напрямую зависят от руководителей и ответственных упомянутых министерств и ведомств, комитетов по делам молодежи и по делам женщин и семьи, соответствующих отделов Исполнительного аппарата Президента, комитета по физической культуре и спорту, Академии наук, руководителей местных органов государственной власти, ученых и других представителей интеллигенции.

Обучение в учебных заведениях правоохранительных органов и силовых структур является школой физической и политико-нравственной закалки. Поэтому учебно-воспитательный процесс в них и его качество должны находиться под повседневным контролем.

Министерство образования, ректоры вузов, руководители научно-исследовательских учреждений отрасли в недостаточной мере изучают факторы и причины снижения уровня знаний учащихся и студентов и не уделяют должного внимания принятию мер по снятию этой тенденции.

Другую причину снижения уровня знаний учащихся и студентов следует искать в технологии и методах обучения, содержании и качестве учебников, учебных планов и программ, в отношении учителей к учащимся и к школе, недостатках в работе Министерства образования, управлений и отделов образования областей, городов и районов, других задействованных министерств и органов, специалистов в области обучения и воспитания, в бесконтрольности со стороны местных органов государственной власти и безучастности родителей.

Верно, что образование провозглашено приоритетной отраслью государственной политики. Однако это не означает, что решение всех проблем обучения и воспитания должно возлагаться только на государство.

Мы хорошо знаем, что уровень заработной платы работников отрасли образования, хотя он и увеличен за последние десять лет в 12 раз, не отвечает требованиям. Из-за нехватки квалифицированных специалистов в школы пришли неопытные люди с низким профессиональным уровнем.

В настоящее время в отрасли образования учебно-воспитательной работой занято более восьми тысяч человек, которые зачастую не имеют достаточной квалификации и представлений об особенностях педагогической деятельности.

Следует подчеркнуть, что до сих пор министерства образования, финансов, труда и социальной защиты населения не разработали и не внедрили эффективную методику обеспечения заработной платой и социальной защиты учителей. Постепенное повышение заработной платы без учета трудового стажа и педагогического опыта серьезно не повлияло на стимулирование опытных учителей и на качество их работы.

В связи с этим министерствам финансов, образования, экономики и торговли, труда и социальной защиты населения поручается совместно с Исполнительным аппаратом Президента Таджикистана в рамках реформы отрасли образования и средств, предусмотренных на нужды этой отрасли, разработать до 1 июля 2006 года порядок регулирования соотношения заработной платы работников отрасли образования и представить его Президенту Республики Таджикистан.

Кроме того, Министерству финансов поручается до 20 марта будущего года представить Президенту Республики Таджикистан предложения по повышению заработной платы работникам отрасли образования в 2006 году.

На развитие отрасли образования негативное влияние оказывают малоэффективные расходы, и им следует поставить заслон. Такие расходы отмечены, в особенности, при издании учебников, учебных планов и литературы, строительстве и ремонте, закупке компьютеров и другого оборудования для отрасли образования.

Особенно серьезную озабоченность вызывают расходы на разработку, издание и доставку учащимся учебников и учебной литературы. Хотя книга является ключом к знаниям и основным средством освоения школьниками знаний, она не всегда доступна учащимся.

До 2000 года, по известным причинам, средства государственного бюджета на разработку и издание учебников были очень незначительны. Например, в 1999 году было отпечатано всего 9 наименований учебников тиражом 780 тысяч экземпляров. В 2000-2001 годах положение также было ненамного лучше.

Учитывая такое положение, Правительство Таджикистана направило на издание учебников в общей сложности 16,5 миллиона инвестиционных средств. Для издания книг, помимо бюджетных средств, мы и в будущем будем использовать инвестиционные средства.

Таким образом, за четыре последних года издано 97 наименований учебников тиражом около 8,5 миллиона экземпляров на сумму 25 миллионов сомони, однако и это еще не может удовлетворить все потребности.

Хотя во всем мире издание учебников считается очень доходной отраслью, тем не менее по вине Министерства образования, специалистов в области реализации инвестиционных проектов по изданию учебников, институтов, занятых разработкой и изданием учебников, авторов и составителей, издателей и посредников, руководителей управлений и отделов образования, а также руководителей и преподавателей учебных заведений имеющиеся средства используются неэффективно.

Несмотря на то, что очень крупные кредиты государства были направлены на разработку и издание учебников, тем не менее до сих пор не удалось добиться возврата средств для дальнейшего печатания учебников.

Из-за отсутствия контроля со стороны руководителей и работников Министерства образования, отдельных учреждений и ответственных отрасли значительные средства ушли на ветер, и большое число учащихся осталось без книг. Министерство образования допустило ошибки и упущения в простейшем вопросе, определении тиражей учебников в зависимости от численности учащихся.

Книги, спрос на которые низок, печатались большими тиражами, и в результате практически ежегодного включения в учебный план дисциплин, не входящих в стандарт, книги становились ненужными и выводились из обращения. Так, за короткий срок четыре наименования учебников, изданных тиражом 340 тысяч экземпляров на общую сумму 720 тысяч сомони, признаны ненужными.

Из-за невнимания руководителей и специалистов Министерства образования, управлений и отделов образования областей, городов и районов, инвестиционных проектов и

общеобразовательных школ более пяти миллионов сомони - средств на издание книжных учебников - не были собраны и вышли из оборота.

Кроме того, согласно установлениям Министерства образования, после трех лет использования учебники должны выдаваться ученикам бесплатно. Однако по требованию некоторых управлений и отделов образования с учащихся взимаются деньги и за старые и изношенные книги.

Помимо этого, учащиеся старших классов практически лишены учебников. Необходимые ученикам 10-11 классов учебники все еще недоступны.

Учащиеся и студенты нуждаются в учебниках, однако Министерство образования не может удовлетворить их потребности, хотя государство расходует на эту работу значительные средства.

Серьезным недостатком является также несоответствие учебников учебным программам.

Имеющиеся у учащихся учебники несовершенны и создают много проблем для учителей и учеников. Качество и содержание учебников, их соответствие психологическим особенностям детей, объем книг, техническое и полиграфическое оформление не отвечают требованиям.

Следует иметь в виду, что до тех пор, пока учащиеся и студенты не будут полностью обеспечены качественными учебниками, разработанными и изданными на государственном языке, проблема повышения качества и уровня обучения будет оставаться нерешенной.

Необходимо подчеркнуть, что большинство учебных заведений страны также не обеспечено учебным оборудованием и необходимыми наглядными пособиями. Для исправления положения, согласно постановлению Правительства Таджикистана, Министерство экономики и торговли и Академия наук должны были представить предложения о создании

специальной организации по обеспечению научно-исследовательских учреждений необходимым техническим оборудованием. Однако, к сожалению, данное постановление до сих пор не выполнено.

В связи с этим министерство финансов обязало при разработке бюджета ежегодно, с учетом привлечения инвестиций, предусматривать финансирование перевода и издания учебников на государственном языке, развития материально-технической базы учебных и научных учреждений, а также совместно с Министерством экономики и торговли и Министерством образования разработать необходимые меры по привлечению зарубежных инвестиций для реализации этих целей. Кроме того, оно должно разработать порядок и механизм издания учебников и представить его Правительству.

Другая проблема, связанная со снижением уровня знаний учащихся и студентов, - это учебные планы.

Учебные планы являются важным документом, который определяет не только охват учащихся и студентов общими и профессиональными знаниями, но и направления деятельности отрасли. Поэтому их разработка в зависимости от нрава или вкусов того или иного министра, ученого или преподавателя не только не приносит добрых плодов, но и отрицательно влияет на учебный процесс. Из их постоянных изменений явствует, что Министерство образования до сих пор не обеспечило разработку научно-обоснованных учебных планов, отвечающих потребностям национальной экономики. Между тем государство предусмотрело выделение значительных средств на разработку учебных стандарта и планов.

Хотелось бы напомнить: одно из основных направлений реформы системы образования, которая финансируется за счет Правительства Таджикистана, связана с подготовкой учебных стандартов, планов и программ, учебников, с управлением образовательного процесса и проектами реформирования и обновления обучения в стране.

Именно эти проекты должны создать лучшие модели стандартов, планов и программ в Республике Таджикистан и сделать достоянием лучший мировой опыт в этом направлении. Поэтому Министерство образования должно разработать стандарты и программы с привлечением экспертов и специалистов страны и руководителей этих проектов.

В любом случае нынешнее положение требует, чтобы в этом направлении работала компетентная и квалифицированная комиссия, которая в зависимости от условий и возможностей разрабатывала бы и утверждала учебные стандарты и планы.

В связи с этим министерствам образования, финансов, труда и социальной защиты населения поручено средства, сэкономленные в процессе реформы системы образования за счет сокращения некоторых учебных дисциплин и излишних плановых часов в учебных заведениях, направить на увеличение заработной платы работников сферы образования.

Уважаемые присутствующие!

Сегодня во всех областях жизни страны реализуются инвестиционные проекты.

Для отрасли образования за счет привлечения инвестиций и различных грантов также выделены очень крупные средства, и в ряде городов и районов, в частности, в городе Кулябе, в Восейском, Яванском, Айнинском, Файзабадском, Рогунском, Раштском, Нурабадском и Рошткалинском районах и в районе Кухистони Мастчох такие проекты уже реализуются.

Общая сумма инвестиционных проектов, реализуемых в отрасли образования, в 2006-2009 годах составит 120 миллионов сомони. Главной задачей руководителей и работников отрасли является целевая, эффективная и качественная реализация имеющихся проектов.

Для улучшения качества обучения и воспитания реформа отрасли, прежде всего, должна быть расширена в дошкольных учреждениях. В октябре 2005 года Правительство Таджикистана

приняло Государственную программу развития отрасли дошкольного воспитания на 2006-2010 годы.

От местных органов государственной власти, министерств и ведомств при реализации упомянутой программы требуется решение многих проблем, имеющихся в этом направлении.

Темпы роста населения говорят о том, что к 2015 году количество учащихся общеобразовательных школ достигнет 2 миллионов 250 тысяч человек. Для создания нормальных условий обучения и воспитания такого количества, учащихся необходимо более 700 тысяч дополнительных ученических мест.

Сегодня даже для того, чтобы ученики столицы страны города Душанбе обучались в нормальных условиях, необходимо строительство десятков дополнительных школ.

В такой ситуации приватизация, продажа, присвоение и нецелевое использование зданий и объектов отрасли образования противоречат принципу справедливости. Напротив, руководители республиканских министерств и ведомств, председатели областей, городов и районов, предприятия и учреждения, предприниматели словом, все, кто обладает высоким национальным чувством, честью и достоинством, патриотизмом должны совершить доброе дело для создания лучших условий обучения и воспитания подрастающего поколения.

Комитет государственного финансового контроля, проверив в нынешнем году финансовую деятельность 25 организаций и учреждений, подчиненных Министерству образования, выявил в результате финансовый ущерб на общую сумму 817 тысяч сомони.

Ставя свои личные интересы превыше всего, заведующие отделами образования Вахшского и Кабодиенского районов Хатлонской области присвоили средства из фонда заработной платы учителей в размере 100 тысяч и 20 тысяч сомони.

В отношении деятельности специалистов отдела кадров

управления образования Хатлонской области также возбуждено уголовное дело в связи с нецелевым использованием средств на учебники.

В связи с этим, с целью предотвращения и недопущения в будущем таких нежелательных действий, министерства финансов, образования, экономики и торговли должны, на основе программы Правительства Таджикистана о реформе отрасли образования, разработать новый механизм финансирования отрасли образования с учетом финансовой самостоятельности общеобразовательных учреждений и представить его в Правительство Таджикистана.

В расстановке кадров отрасли образования также имеются проблемы, требующие решения.

Организация уроков напрямую зависит от ответственных учителей, компетентных директоров и руководителей.

Пора рассмотреть вопрос о замене начальников управлений и заведующих отделами образования, директоров школ, в работе которых на протяжении многих лет не отмечено заметного прогресса, и назначить на их места ответственных и инициативных людей, специалистов с организаторскими способностями.

Без кадровой реформы во всех направлениях отрасли нельзя добиться правильного и целенаправленного управления. При назначении заведующих отделами образования председатели областей, городов и районов чаще всего не согласовывают этот вопрос с Министерством образования.

В дальнейшем вопрос назначения и освобождения начальников управления образования областей, заведующих отделами образования городов и районов, руководителей учреждений среднего профессионального образования следует отнести к номенклатуре Министерства образования Республики Таджикистан и решать его по согласованию с председателями областей, городов и районов.

В связи с этим Правительству Таджикистана поручено создать компетентную комиссию для проведения аттестации руководителей учебных заведений и до 1 августа 2007 года провести в установленном порядке аттестацию всех работников аппарата Министерства образования, организаций и учреждений, входящих в структуру Министерства образования, начальников управлений и заведующих отделами образования областей, городов и районов, руководителей учебных заведений общего среднего образования, начального среднего и высшего профессионального образования, за исключением ректоров вузов.

К сожалению, большинство председателей городов и районов недостаточно знакомы с реальным положением школ и организацией в них обучения и воспитания. При непосредственном ознакомлении с этим вопросом многие имеющиеся проблемы смогут найти свое решение.

Опыт доказывает, что привлечение внимания родителей к школе улучшает положение с обучением и воспитанием.

Местным органам государственной власти необходимо уделять особое внимание вопросу сотрудничества общества со школой, правам и обязанностям родителей и ассоциаций отцов и матерей.

Хотя сегодня и ощущается влияние этого сотрудничества на продвижение учебно-воспитательной работы в отдельных школах, тем не менее этот процесс недостаточно активен.

Во многих вопросах родители вверяют своих детей исключительно учителю и школе, что в корне ошибочно.

Священный долг каждого родителя не только произвести детей на свет, но и обеспечить всестороннее воспитание зрелого и образованного ребенка.

Говоря об ответственности и задачах родителей и других лиц, на которых лежит воспитание детей, наш великий мыслитель, один из известнейших ученых исламского мира имам

Газали, высказал следующую ценную идею, которая актуальна и сегодня: «Если ребенок плохо воспитывается и остается без попечения подобно скоту, он станет несчастным и пропадет, а вина за это ляжет на воспитателей и тех людей, чьей обязанностью является воспитывать его».

Школа достигнет больших успехов в формировании нравственности и достойного поведения, в преподавании детям знаний лишь в том случае, если родители будут поддерживать постоянную связь со школой и будут серьезно заниматься обучением и воспитанием своих детей. Хорошее обучение и воспитание ребенка начинается с семьи, и в результате совершенствуется сотрудничество учителей с родителями.

Это сотрудничество должно укрепляться через структуры комитетов по делам молодежи, по делам женщин и семьи, ассоциации отцов и матерей, сельские джамоаты, служителей культа, в целом через общественность, которые должны стать надежными помощниками и партнерами учителей в обучении и воспитании молодежи.

Родительским комитетам и неправительственным организациям следует дать возможность контролировать расходование денег, переданных школам родителями и предпринимателями, а также бюджетных средств. Было бы неплохо, если бы из числа представителей неправительственных организаций, равнодушных и патриотически настроенных людей был создан Общественный контрольный совет.

Другой проблемой, вызывающей озабоченность, является несвоевременная выплата учителям заработной платы. В районе Хамадони Хатлонской области учителя не получают зарплату уже три месяца.

В Аштском, Спитаменском, Шахристанском и Матчинском районах Согдийской области задолженность по зарплате учителям составляет 730 тысяч сомони. И это несмотря на то, что на основе распоряжения Правительства Таджикистана от 31 октября 2005 года из республиканского бюджета было

выделено 6 миллионов сомони. (Причина невыполнение местного бюджета).

Явка молодых специалистов по распределению на рабочие места также непосредственно влияет на расширение процесса реформ. За пять последних лет явка молодых специалистов на рабочие места не превысила 50 процентов. То есть и в этом направлении средства государства были использованы не по назначению.

За последние десять лет педагогические вузы закончили 52 тысячи человек, и лишь 24 тысячи человек прибыли к месту работы по распределению, что составляет всего 45 процентов.

Главная причина этой тенденции заключается, прежде всего, в том, что не работает законный механизм решения проблемы. Кроме того, часть молодых специалистов не уверены в том, что своим уровнем знаний они справятся с работой в школе.

В ряде мест, хотя там и имеются возможности, местные органы государственной власти не оказывают поддержки молодым учителям.

В связи с этим Правительству Таджикистана, министерствам финансов и образования поручается, с целью стимулирования молодых учителей, имеющих высшее профессиональное педагогическое образование и работающих в общеобразовательных школах, представить Президенту Таджикистана предложения об определении для них льгот в первые три года работы.

Привлечение девушек из отдаленных районов на учёбу в вузы страны на основе президентской квоты началось еще в 1997 году, и к настоящему времени в вузы приняты 4450 девушек из отдаленных горных регионов.

Сегодня 383 человека из них, получив высшее образование, трудятся в различных областях жизни страны. Однако в деятельности руководителей городов и районов, ректоров вузов по этому вопросу все еще имеется много недостатков.

Имеются факты поверхностного подхода председателей районов к приему девушек в вузы по президентской квоте.

При отборе и рекомендации молодых людей превалирует в основном отношение по принципу родства и корысти, при этом девушки отбираются не из отдаленных горных регионов, а из центров.

По распоряжению Президента республики на 2006-2010 годы квота приема одаренных девушек и юношей по сравнению с 2001-2005 годами увеличена в два раза.

В связи с этим Министерством образования и соответствующими органами был разработан и введен в действие прозрачный механизм отбора одаренных юношей и девушек из отдаленных горных регионов.

Целью направления на учебу девушек из отдаленных горных регионов является, прежде всего, повышение их образовательного и культурного уровня. Однако преподаватели и руководители вузов не в должной мере осознали жизненную важность этого вопроса. В результате такого отношения за восемь лет 276 девушек, обучавшихся в вузах на основе квоты, были отчислены из учебных заведений.

Еще раз подчеркиваю, что президентская квота по приему девушек в вузы, в первую очередь, предназначена для поддержки сельских девушек и повышения их образовательного и культурного уровня. (Раштский, Нурабадский, Дангаринский районы женщины, имеющие детей)

Исполнительным органам государственной власти областей, городов и районов поручено постоянно оказывать материальную помощь девушкам, обучающимся в вузах на основе президентской квоты, и окружать их повседневной заботой.

Мы выражаем огромную благодарность интеллигенции, и в особенности настоящим учителям, которые составляют важную часть интеллигенции и не жалеют самоотверженных

усилий для обучения и воспитания будущих поколений нашей нации, и гордимся их именами.

Однако, несмотря на это, в отрасли образования работают и такие люди, которые своим недостойным поведением порочат святое и великое звание учителя, устода.

Обращения и жалобы, поступившие на Интернет-сайт Президента Республики Таджикистан, об алчности и недостойных поступках некоторых преподавателей вузов содержат прискорбные сведения.

Учащиеся и студенты жалуются на то, что некоторые учителя общеобразовательных школ и преподаватели вузов руководствуются корыстью. Ответработники министерств, ректоры и деканы, сотрудники правоохранительных органов, педагогические коллективы и ученые советы проявляют равнодушие в отношении таких поступков.

Студенты жалуются на то, что некоторые преподаватели и профессора высших и средних профессиональных учебных заведений в принудительном порядке продают студентам свои книги, независимо от того, нужны они или нет, или дают им незаконные задания.

Эти неблагоприятные поступки делают студентов равнодушными в отношении преподавателя, который утрачивает их уважение.

Наряду с этим в ходе опросов, проведенных компетентной правительственной комиссией, от 40 до 50 процентов студентов вузов города Душанбе заявили, что стиль и методы преподавания частично или полностью не удовлетворяют их потребности. Более 60 процентов из них частично или полностью не удовлетворены знаниями, опытом и мастерством преподавателей.

Точку зрения студентов нельзя игнорировать. Реальность сегодня такова, что насколько преподаватель недоволен своими студентами, настолько же и они недовольны им.

В этой связи следует подчеркнуть, что закон предоставил гражданам страны, в том числе родителям и студентам большие права, - в том числе за низкое качество обучения и несоответствие уровня образования детей государственным стандартам образования и учебным программам они могут потребовать возврата своих денег, внесенных за учебу.

Руководители учебных заведений не ищут эффективных путей и способов социальной защиты преподавателей, что является одним из средств улучшения их материального положения, не обеспечивают целевого использования средств, поступающих за счет договорных групп, в интересах учебного заведения. Работа Министерства образования по поиску эффективных путей и способов улучшения экономического положения отрасли все еще недостаточна.

Ослабление учебного процесса, снижение его качества и ненадлежащая учебно-воспитательная работа в вузах вызваны неправильной организацией работы ректоров университетов и директоров институтов.

Поэтому Министерство образования обязано взять под контроль учебно-воспитательный процесс и его качество во всех вузах, независимо от их подчиненности, и принять эффективные меры по правильной разработке учебных программ и государственных стандартов.

Одной из важных проблем является способ проведения приемных экзаменов в вузы. Многочисленные жалобы относительно данного вопроса, а также недостатков и способов незаконного вмешательства в ход вступительных экзаменов, поступили в исполнительный аппарат Президента и другие органы республики.

В связи с этим Министерству образования и руководителям вузов поручено, изучив вопрос о совершенствовании способов проведения приемных экзаменов, разработать конкретные предложения по предотвращению коррупционных действий и обеспечению прозрачности при справедливом приеме

поступающих.

Повышение квалификации и переобучение педагогических работников также являются важной проблемой отрасли. В условиях, когда обновилось 50-60 процентов преподавательского состава, возникает реальная необходимость совершенствования квалификации и переобучения учителей.

Необходимо также создание определенной, эффективной системы повышения квалификации преподавателей вузов.

В связи с этим Правительству Таджикистана, министерствам образования и финансов поручено в рамках реформы структуры министерства образования, создать Республиканский учебно-методический центр.

Деятельность институтов повышения квалификации в том виде, котором они существуют сегодня, не могут оказать практическую помощь учителям. Их учебные программы непригодны и отстают от педагогической практики. Министерству образования необходимо принять меры по исправлению этого положения.

В то же время часть учебных корпусов Государственного педагогического Университета имени Кандила Джураева находится в плачевном состоянии. В этом университете даже не созданы условия для обучения будущих учителей компьютерной техники и технологии, то есть здесь нет компьютерных классов.

Правительству Республики Таджикистан, министерству образования, министерствам финансов, экономики и торговли, Исполнительному аппарату Президента РТ поручено, создав компетентную правительственную комиссию по вопросу капитального ремонта Государственного педагогического Университета имени К. Джураева, в течение двух месяцев разработать и представить проект постановления Правительства Республики Таджикистан о поэтапном проведении в течение двух лет ремонта данного университета. Кроме того, следует выделить в 2006 году из резервного фонда Президента РТ средства на

организацию в нём шести компьютерных классов и обеспечить эти классы компьютерами.

Другие университеты и институты обязаны увеличить за счет договорных средств количество компьютерных классов и внести вклад в реализацию Государственной программы компьютеризации.

Большинству институтов и университетов республики свойственны несоответствие принятым статусу и стандартам, отсутствие достаточных условий для обучения, прием студентов сверх нормативов.

Например, если в 2004 году в вузы были приняты 24 тысячи студентов, то в 2005 году вузы, без учета потенциала зданий, кадров и материально-технической базы, приняли более 32 тысяч студентов.

Сегодня настало время использовать приобретения от внутренней деятельности и бюджетные средства вузов для создания материально-технической базы институтов и университетов и повышения качества обучения.

Учреждения высшего профессионального образования должны улучшить материально-финансовые возможности за счет увеличения дополнительных образовательных услуг и уставной предпринимательской деятельности. Кроме того, вузы являются не только центрами теоретического обучения, но и центрами внедрения достижений науки и управления обществом.

Для устранения констатированных упущений и недостатков система высшего профессионального образования Таджикистана постепенно должны быть приведена в соответствие с международной системой высшего образования.

В связи с этим Министерству финансов поручено, в соответствии с Законом Республики Таджикистан «О государственном бюджете на 2006 год», специальные средства, поступающие в бюджет от вузов и средних специальных учебных заведений, направлять в ближайшие пять лет на развитие

материально-технической базы этих учреждений в порядке дополнительного финансирования. (Только в 2006 году объем этих средств составит почти 3 миллиона сомони).

На данном этапе в системе образования ослаблена связь и преемственность между его различными звеньями, в частности, между начальным профессиональным образованием и общим средним образованием, между средним профессиональным и высшим профессиональным образованием.

В сегодняшних условиях крайне необходима подготовка профессиональных рабочих, однако уровень их подготовки не во всех профессионально-технических училищах отвечает требованиям.

Министерство труда и социальной защиты населения не уделяет должного внимания профессионально-техническим училищам относительно отдаленных городов и районов.

Профессионально-технические училища при подготовке кадров, которые впоследствии поедут на работу в другие страны, должны служить средствам получения профессии и мастерства, и для решения этого вопроса министерство труда и социальной защиты населения должно принять конкретные меры.

В некоторых профессионально-технических училищах преподаются профессии, не нужные для данных районов. Например, профессионально-технические училища Джиргатальского, Таджикабадского, Тавильдаринского, Рогунского и Файзабадского районов заняты, в основном, подготовкой механизаторов и водителей. Между тем основой экономики этих районов являются животноводство, картофелеводство, садоводство и пчеловодство. Деятельность этих учебных заведений необходимо привести в соответствие с потребностями экономики.

Развитие частных школ это явление нового времени. Наличие частных учебных заведений расширяет возможности граждан при выборе учебного заведения, и в конечном счете,

отвечает интересам развития отрасли.

Министерствам юстиции, образования, экономики и торговли, Государственному агентству по антимонопольной политике и поддержке предпринимательства поручено подготовить нормативно-правовые документы по созданию и развитию частных учебных заведений и в трехмесячный срок представить их Правительству Республики Таджикистан.

Местным органам государственной власти необходимо способствовать развитию частных школ и поддерживать их в правовом и кадровом отношении.

Теперь мне хотелось бы остановиться еще на одной проблеме, вызывающей серьёзную озабоченность. Это проблема преступности среди подростков и молодежи. Как показывает анализ, в последние годы преступления, связанные с воровством, наркоманией, хулиганством, совершались по большей части молодыми людьми.

Главными причинами этой тенденции являются бесконтрольность, ненадлежащая работа школ согласно расписаниям уроков, отсутствие охвата подростков школой, не налаженность правильной воспитательной и разъяснительной работы со стороны инспекторов по делам несовершеннолетних и джамоатов.

В 2004-2005 годах в стране 41 учитель, 89 студентов и 156 учащихся средних школ осуждены приговорами городских и районных судов.

По данным Агентства по контролю за наркотиками, за последние три года 13 тысяч подростков и молодых людей в возрасте от 15 до 17 лет и почти 12 тысяч молодых людей в возрасте от 18 до 30 лет были взяты на учет за наркоманию, в том числе в городе Душанбе 7500 человек, в Согдийской области 1211 человек, в Хатлонской области 1169 человек, в Горно-Бадахшанской Автономной Области 936 человек и в городах и районах республиканского подчинения 1045 человек.

Подчеркиваю, что если председатели областей, городов и районов, комитеты по делам молодежи и по делам женщин и семьи при Правительстве, другие ответственные органы, комиссии по работе с подростками, женщинами и семьей и другие комиссии, имеющиеся при мажлисах народных депутатов областей, городов и районов, будут выполнять свои обязанности с полной ответственностью, если значительно улучшится положение в сфере образования, тогда число преступлений подростков и несовершеннолетних сократится.

Дорогие друзья!

Развитие сферы образования является главным фактором повышения уровня образованности и духовности народа и прогресса общества.

Как явствует из краткого анализа состояния отрасли образования, проделанная до сегодняшнего дня работа все еще не отвечает велению времени, потребностям общества и независимого государства Таджикистан.

Для скорейшего устранения отмеченных недостатков и эффективной реализации программ реформирования отрасли, прежде всего, необходимо привести структуру управления сферой образования в соответствие с современными требованиями и нормами. Поэтому Правительству Таджикистана дано задание до 1 апреля 2006 года разработать и предложить новую структуру министерства образования.

Кроме того, Исполнительному аппарату Президента республики поручено разработать и представить Правительству план мероприятий с учётом всех идей и пожеланий населения, которые в связи с сегодняшним совещанием поступили в виде писем и телеграмм, обращений в средства массовой информации и на сайт Президента Таджикистана в Интернете.

Наряду с этим работу нужно организовать таким образом, чтобы отношение работников образования, местных органов государственной власти, родителей, всех государственных и

неправительственных органов и структур, политических партий и общественных объединений, предпринимателей и коммерсантов, одним словом, всей общественности, к системе обучения и воспитания серьезно и коренным образом изменилось.

Как я подчеркивал в своем выступлении на встрече с молодежью страны, образование является основным фактором укрепления государства и спасения нации.

Если мы хотим, чтобы наша Родина была процветающей, государство прочным и сильным, чтобы качество и уровень жизни нашего народа были высокими, мы должны направить все свои возможности, резервы и усилия на воспитание подрастающего поколения, обучение молодежи и развитие образования, на подготовку национальных кадров и специалистов, отвечающих по своим данным условиям рыночной экономики.

В этом процессе мы должны стремиться к тому, чтобы наши подростки и молодежь, в первую очередь, постигали тонкости сладкозвучного таджикского языка, могли обеспечить его свободное использование на всех этапах своей деятельности и способствовали развитию государственного языка и его укоренению в национальном сознании.

Мы не должны жалеть никаких усилий для того, чтобы молодежь Таджикистана в полной мере постигала родной язык, историю, культуру и древнюю цивилизацию нации, английский, русский и другие языки межнационального общения, а также достижения науки и техники.

Каждый человек, которому дороги сегодняшний и будущий день Родины и нации, должен внести посильный вклад в воспитание подрастающего поколения и молодых людей, обладающих образованностью, профессией, чувством национального самосознания и патриотизма.

Я полностью уверен в том, что, опираясь на огромный

ЭМОМАЛӢ ШАРИФОВИЧ РАҲМОНОВ

Speech of the President of the Republic of
Tajikistan E. Sh. Rahmonov
at the Conference with education
employee sector

Dushanbe, 22 December 2005

Distinguished professors, representatives of science and education!

Dear participants!

Our today's talk is the first meeting of its kind from the time of independence, where Government of Tajikistan members, chairmen of regions, cities and districts, scholars, Ministry of Education leadership, region, district, city education consideration offices and departments are taking part for complete and creative consideration of education issues, namely concerning level of knowledge and training in country's educational institutions, as well as state and society's thematic status, which is of great interest and necessity of the day without any delay.

It should be kept in mind that making a serious approach to education sector, getting it to state's policy level and paying much

political, economic significance issues of

sense is one of the necessities of life and global problem of the XXI century, obliging mankind to bear social, scientific and moral responsibility.

EDUCATION
IS THE MOST IMPORTANT FACTOR
IN STRENGTHENING OF GOVERNMENT
AND LIBERATION OF A NATION

**Speech of the President of the Republic of
Tajikistan E. Sh. Rahmonov
at the Conference with education
employee sector**

Dushanbe, 22 December 2005

Distinguished professors, representatives of science and education!

Dear participants!

Our today's talk is the first meeting of its kind from the time of independence, where Government of Tajikistan members, chairmen of regions, cities and districts, scholars, Ministry of Education leadership, region, district, city education consideration offices and departments are taking part for complete and creative consideration of education issues, namely concerning level of knowledge and training in country's educational institutions, as well as ethic and society's literacy status, which is of great demand and necessity of the day without any delay.

It should be kept in mind that making a serious approach to education sector, putting it in state's policy level and paying much political, economic, social, educational and solving cultural significance issues of great importance. Education in its today's broad sense is one of the necessities of life and global problem of the XXI century, obliges everybody pay special attention and feel much responsibility while dealing with it.

Sustainable economic development, improvement of society,

ensuring national and state security in order to reach world economic level, engineering, technology, science and culture, depends on successful development and creating procedure oriented education for citizens of Tajikistan.

Development and strength of the country is directly ascribed on skills and challenges of creative and innovative generation. That is why, if we do not bring up today well-educated, faithful followers of our nation and the country with great responsibility, our national pride will show surface affect and remain limited in the frame of our ancestor's achievements.

It is known that, Tajikistan was one of the backward states in all spheres among former Soviet Union Republics. After its collapse, due to political clashes and armed conflict all sectors of the government became paralyzed and all spheres, namely education sector has faced big crisis.

As far as you remember, almost all schools and higher education institutions stopped their activity. In particular, shortage of modern world level national staff and their departure from the country caused too many difficulties for the governing of many sectors in society.

We still feel its effect in many activity sectors of everyday state and society life.

Due to low professional level of teachers, doctors, agronomists, engineers, judges, attorneys, police, builders, economists, road constructors and other not mentioned specialists, namely citizens, community and state are facing financial and intellectual damages.

Everybody is aware, that financial damage caused by civil war was equal to 7 billion US Dollars and the Government of Tajikistan did a lot of work to overcome circumstances after signing Peace treaty.

All constructions and ruined buildings were rehabilitated and peaceful life was established. But their mental damage is not fixed yet and its negative effects still remain in social life of the nation.

And, mostly, all these damages are reflected in the educational sector which is an original and subcomponent part of the society,

because it is the basis for staff education in all spheres, and community literacy depends on school activity and the level of education.

According to this, beginning from the year of 2000 that is after ensuring total peace-provision, the Government of Tajikistan is gradually fixing educational problems and trying to improve its conditions and possibilities.

We declare education as the main direction and strategy in Tajikistan's independent states policy. President and the Government of Tajikistan are paying crucial attention to education in the frame of their capacity.

Starting from creating the legal base, and completing its financial part, providing educational means for improving the quality of education, taking care of children and teenagers, orphan and vulnerable group living conditions is under the care and control of the President and the Government of Tajikistan.

Beginning from first days of independence, particularly during the completion of Constitution, the Government has paid austere attention to educational problems and issues. In article 41 of the Government of Tajikistan's Constitution is said that every person has a right for education and general secondary education is compulsory. The state guarantees general secondary education for gratis.

Later on the Government of Tajikistan has worked out and adopted laws. "On education", "Higher education and post higher education", «On youth», «On health», as well the Government of Tajikistan's resolutions on Ministry of education regarding enrollment of girls and boys as per Presidents' quota, general secondary, primary and higher professional education standards, National Conception on Education in Tajikistan and other law criteria documents.

Thus, the base for legal education sector within international standards is set-up.

The main goal of Enlightenment is to bring-up active and creative individual. Thus, training sense of national awareness,

historical self-recognition, utilization of the best national and international educational traditions, cultural and ethnic values and democratic management, which allowed us an excess to science and technical achievements, as well to culture are always under the consideration of the Government.

National Conception of Education of Tajikistan considers to be one of the main tasks of contemporary education, on the basis of national and international values, including Tajikistan into the system of international education and strong procedure ties of national education with culture and enlightenment of global culture.

Today, a lot of work is done to reach these goals in the country. Namely, the number of secondary schools in Tajikistan increased to 580 units. During 15 years of independence it reached the number of 3 thousand and 810 schools.

The number of students increased to 357 thousand and reached to 1 million and 700 thousand school children. The number of new universities and institutes in this period increased to 25 and comprised 38 high educational institutions. Now, 123 000 students are trained in them, in comparison to the year of 1991 the number of students has increased to 53 000.

Due to implementation of government's follow-up policy, education plays great role today in strengthening of economy, culture, science and technology, environment protection, healthy life-style and remaining aspects of society activity.

It is reasonable that the average age of the population of Tajikistan is 22 and more than 35% are teenagers and youth. Today, Tajikistan possesses an honorary place in regard of youth involvement in educational procedure and population literacy level among other countries. Moreover, orphan and homeless children are under permanent and financial care of the State, and their enrollment privileges are determined for entering high and secondary special schools.

The Government has set-up proper activity of more than 4000

educational institutions for education and training of citizens and allocated 22% of the budget to education sector.

The Government of Tajikistan gradually paying much attention to the item of increasing the size of educational budget. If, we analyse the number of the last 5 years, we can easily witness a considerable changes in this sphere.

In the year of 2002 - 42 million Somoni was allocated to education sphere, in 2003 more than 111 million Somoni and in 2004 - 190 million Somoni but in 2005 this sum comprised 268 million Somoni. Finance funding of education in 2006 is planned in the sum of 336 million Somoni, which in comparison to the year of 2000 is 294 million which is more than 7 times.

Along with the increase of the State's budget, the expenditure for educational sphere will increase annually, too.

If in the year 2005 the budget expenditure component has increased over 33% the expenses for education sphere comprised 45%.

Total budget expense in the next year will be increased to 19,4% and education sector expenditures will comprise 34 per cent.

In addition to this, from President's reserve fund, and by means of humanitarian assistance, grants and other sources had been spent for this sphere.

Only the last two years from President's reserve fund 21 million Somoni was allocated for improving educational sector, namely for the construction and repairing of educational institutions, equipping schools with training facilities.

Along with these measures in order to implement joint investment projects of the Government of Tajikistan and International Finance Organizations, 10 projects with a total sum of 219 million Somoni are involved, for education where 5 of them with the sum of 79 million Somoni had been already implemented.

Generally, in 2005 - 398 million Somoni was allocated from all state funding sources, including President's reserve fund, foreign investments, special assets of budget organizations, which comprised

4,2 per cent of total domestic production. This indicator was equal to 2,5 per cent of total domestic product for the year of 2000.

Concerning the 2006, funding by these sources, excepting President's reserve fund will consist of 402 million Somoni, which will be 4,8 per cent of total domestic output in comparison to current year of more than 0,6%. But, we still consider it not enough. Hence, all free assets appearing in the budget, initially will be allocated for education sphere.

Today, large sums are spent for building, repairing, installation of training facilities and textbook publishing in the educational sphere.

Only in 2004-2005 more than 80 schools had been built, repaired and installed with necessary equipment in Nurobod, Tojikobod, Jirgatal, Rasht and Tavildara, Baljuvon and Khovaling, Temurmalik, Rudaki districts and in Rogun city from President's reserve fund. Thus, problem of moving from private houses to state school institutions is fixed generally in aforesaid districts.

During the last 15 years 580 schools had been built and opened their doors for more than 351 000 students in the country but in Sugd and Khatlon regions, Dushanbe city and Rudaki district 292 training facilities were repaired with high quality in modern levels. Construction of schools, which were not completed during Soviet Union were finished, providing them with modern necessary equipment in Faizobod, Hissor, Rudaki, Temurmalik, Danghara and Bokhtar districts.

Construction of training building of Khujand State University, repairing and providing with necessary equipment of Khorugh State University, boarding school for gifted children and Dushanbe city boarding schools have been completed from President's reserve fund and state budget.

For the construction/repairing and providing secondary schools with equipment in Mountainous Badakhshon region only in 2004-2005 more than 5 million Somoni had been spent from President's reserve fund including districts in Rasht zone, as well as in

Vose district of Khatlon region. For improving young scholars accommodation a big hostel for postgraduates for 600 beds, with the sum of 4 million and 300 000 was repaired and equipped in the capital of Tajikistan, Dushanbe.

With the aim of providing living conditions for the girls from remote mountainous districts, who study in Dushanbe high school institutions as per President's quota, rehabilitation of two separate hostels for 800 students was planned and one of them is already functioning, accommodating 200 girls and construction works in the other hostel is in progress.

Along with state budget funds initiated by some region district, city, households, lavish businessmen and NGO's chairmen, support one of the aspects of education sphere.

Hitherto, through businessmen of high rank and lavish people 10 schools had been built and commissioned.

For example, Hoji Sharif Safar built two-storey building school for the children of his village in Shahrinav district and equipped it with necessary facilities, provided 9 computers, assisting teachers with additional salary.

The same had been done by Hoji Abduhamid Asozoda in Hissor district for 450 students, Khurshed Mashrabov in Rudaki district for 320 students, Kuvatali Faizov of Vaksh district built schools. Such high rank people are not less in our country and we hope this is a good token and will be continued in future.

Making use of this suitable moment those, who possess a warm feeling and consciousness for their motherland, who contributed in construction and repairing schools supplying them with training facilities and still continuing this efforts, express my gratitude and thankfulness.

Dear audience!

In the result of measures taken by the Government and State the majority of schools has entered to new and modern phase in education and ready for the implementation of advanced methods and obtaining

good quality education.

The number of new type education institutions, schools of advanced experience and teachers of the year, participants of international competition winners among general secondary school children is increasing.

Two years ago, with the aim of implementation of modern technology in education two state programs on education - developing teaching English and Russian languages for the years of 2004-2014, also computerization of general and secondary education schools in Tajikistan for the years 2003-2007 were adopted.

Due to Government assistance more than 9000 contemporary computer units were provided to secondary schools. In spite of the fact, that all schools in the year of 2002 had totally 400 computers only.

Just in 2005, it was procured 2700 computer units with the sum of 3 million and 800 thousand Somoni for secondary school education institutions and more than 500 computer classes had been created.

Now, experienced teachers and advanced pupils can use it as a visual teaching aids and means of communication for mastering broad secular and professional knowledge.

But concerning this issue we must note that, due to electricity fluctuations and cut-offs or absence of separate computer classes, training was not conducted.

Ministry of power engineering, education and chairmen of cities and districts should work out mechanism for adjusting computer classes with electricity utilization limit and regulate computer training procedures. When necessary it is needed to use diesel generators.

During last five years of our independent state managed to develop international cooperation in the sphere of education too.

Now more than 2500 young people from Tajikistan study at the universities of Russian Federation, USA, Canada, Japan, China, India, Egypt, Turkey, Ukraine, Australia and other countries of world. Tajikistan has quota for its citizens to be trained in 10 countries of the world.

This year for the support of advanced youth and training needy specialists, President of Tajikistan's special fund is founded and more than 1 million Somoni allocated for this purpose.

The Government, ministry of finance and education are obliged to increase annually funding for those advanced students, who study at foreign countries and for preparing necessary specialists.

In spite of financial contingency, today the Government of Tajikistan strains every effort and possibilities to amend training and upbringing conditions and improve education sphere. It is true, because today pupils and students are the future owners of nation and motherland, as well as creators of peaceful and stable life in the country, the followers of our work.

We have to say with satisfaction, that youth/teenagers behavior, ethics culture and world outlook in comparison to 10-15 of past years improved a lot.

Dear friends!

In spite of the Government's straining every effort and taking care of education sphere, quality of training and upbringing, knowledge learning level and pupils/students skills doesn't meet established criteria completely. We have to determine all available shortcomings of the sphere and work out mechanism how to correct them.

With the aim of evaluation of education procedure and its level in 2004 the Government of Tajikistan ordered to make an assessment the knowledge of students and pupils in general secondary and high school institutions twice, but the results were not satisfactory.

On the instruction of the President of Tajikistan in current year special commission was created, where senior specialists of President's office, ministry and office responsible people, as well scholars were involved in order to consider condition and status of all high and secondary school education institutions.

The Commission completely evaluated education sphere activity and delegated more than 200 offers and recommendations to

the Government of Tajikistan for the improvement of education procedure.

The assessment showed that, in spite of all care and attention and due to insufficient measures and less responsibility of Ministry of Education local region/city/district state authorities, concerned offices, departments of education and their leadership, research institutes belonging to sphere, rectors and high school authorities, professional training institutions, education sector reform secondary and primary schools, where the level of learning does not meet country's criteria.

The main objective of the Government of Tajikistan on education sphere reform, which activated from 2003 is to increase the quality of training and upbringing of schoolchildren/ students level of knowledge.

Schoolchildren level of knowledge is very low. They have a poor knowledge first of all in Tajik language and exact sciences. There are examples, that some of school gradutors can not even read and write.

The low level of knowledge of Secondary school students and bad quality of training is the shortage of professional teachers, textbooks and teaching materials, parents carelessness in upbringing/educating issues, involvement of students in agricultural activity by some region, city and district chairmen, and carelessness of such leaders.

The situation when there is a shortage of 9 thousand teachers in the country and more than 8 000 gradutors, who finished secondary schools are involved in teaching activity by some region, city and district chairmen, including heads of offices and departments of education in contradiction to Decree "On education" article 26 and meeting minute's resolutions of Tajikistan Government as of January 29 and October 14. 2005 attracted schoolchildren in cotton harvesting company.

Besides, there is carelessness of country's region, city and district chairmen for pedagogical specialists. There is a good potential of

specialists in the country. We have to recognize them, up-bring them, support and activate them.

It is worth to mention, that a number of ministries and state enterprises have secondary and high professional schools in their possession.

But, ministry of internal affairs, security, defense, income and tax, finance, industry, agriculture, health, culture, state frontier protection committee, physical training and sports do not training specialists with secondary and high professional staff for themselves.

That is why educating and upbringing tendency should not limited with an activity of Ministry of Education.

Setting up youth education and upbringing as per standards and ensuring its quality directly connected with the activity of leaders and responsible people in mentioned ministries and offices, youth affairs committee, women and family, concerned departments of President's Office, state physical training and sports committee, Academy of Sciences, local state authorities, scholars and intellectuals.

Education in the institutions of military structures is a real school for physical and intellectual ripening. Hence, procedure, education and upbringing quality issues always should be under the control there.

Ministry of Education, high school chancellors/rectors, education sector science/research institutions are not completely analyzing consequences and reasons of students/pupils weak level of knowledge and do not take sufficient measures for changing the situation.

The other reasons of students/pupils weak level of knowledge is in technology and methodology of education, content and quality of textbooks, plans and teaching curriculum, teacher's attitude to student and school, MOE's bad activity, region, city and district heads of offices and departments of education and other ministries and concerned structures, education sector specialists, local administration state authority and parents carelessness.

It is true, that education is declared to be prestigious sphere in state's policy. But it does not mean that solution of all education and upbringing problems should be solved only by state.

We understand perfectly about education sphere employees low wages, although it was increased 12 times during 10 last years, which does not meet requirements. Due to the shortage of professional teachers there are cases of school intervention by inexperienced people with low standard of knowledge.

There are more than 8 thousand people dealing with educating and upbringing activity, who are not specialists at all and far from pedagogical performance.

It should be noticed, that in this period ministry of education, finance, labor and social protection did not develop and implement procedure of proper provision of teacher's wages. Gradual increase of teacher's salaries taking into consideration working and pedagogical performance duration did not excite experienced teachers and improve their activity.

That is why, Ministries of education, finance, economy and trade, labor and social protection were entitled together with President's Office, work out mechanism within education sphere frame and allocated planned funds regulate procedures for adjusting education sector employees wage balance until the 1st of June 2006 and submit to the President of Tajikistan.

Ministry of Finance also entitled to delegate its recommendations for increasing education sphere employees salary in 2006 until March 20 to President of Tajikistan.

For developing education sector improper expenses has negative effects and this case should be stopped. Especially, such expenditures are mentioned in textbook publishing, curriculums, training literature, construction and computer and other educational tools.

Particularly, expenses for designing, publishing and providing all children with textbooks and teaching materials is alarming. While,

we consider books as a key of knowledge and one of the ways for getting literacy, it is not always accessible for them. Until year 2000, for a variety of reasons, the scarce budget allocations for education and for printing books were insufficient. In the year 1999, for example, the total of 9 titles of textbooks with total of 780,000 copies had been printed. The situation was not better in 2000 and in 2001.

In view of such situation, the Government of Tajikistan had assigned for printing textbooks, 16.5 million Tajik Somoni out of foreign investment funds. In the future, printing of textbooks will be financed from both the state budget and from foreign investments.

Thus, in the last four years 97 titles of textbooks with total of almost 8.5 million copies for total cost of 25 million Somoni were printed; yet, this does not meet the demand.

Although, in the entire world, printing textbooks is considered a very profitable business, yet through the fault of the Ministry of Education, responsible persons in design of investment projects in the sphere of printing of textbooks, the institutes that are in charge of creation and printing of books, the book editors and writers, publishers, mediators, heads of educational departments and organizations, and the teachers and trainers, the available resources, have not been effectively used.

Organizations, realization of investment projects in publishing textbooks, the institutes that are in charge of creation and printing of books, the book editors and writers, publishers, mediators, heads of educational departments and organizations, and the teachers and trainers, the available resources have not been effectively used.

In spite of government big credit allocations for creation and printing of books, there is no room to rotate resources for future publishing means, which is not covered yet.

Due to Ministry of education authority carelessness, enterprises and education sector individual's big sums were misused leaving a great number of pupils bookless. Ministry of education made a mistake in ordinary matter- calculating number of publishing

textbooks per pupils.

For those books with less demand there was big edition and due to including those non-standard majors in curriculum annually they became unusable and stopped circulation. Thus, in a very short time a good number of 340 000 copies with total sum of 720000 Somoni had been published and were not used.

Due to carelessness of Ministry of education's leadership and responsible people, region/city/district offices and departments of education, investment projects and general secondary schools more than 5 million Somoni textbook payments were not collected and left beyond circulation.

In addition to this, in accordance to MOE's regulations after three years of textbook utilization, each textbook should be given to the pupils free of charge. But, with the demand of some offices and departments of education there were cases of charging money from pupils for torn and an old books.

There is also a big shortage of textbook for the pupils of senior grades and they are not still accessible mostly for grades 10-11.

There is a great need in textbooks for readers and students, but MOE is not in the position to meet their demands in spite of state's spending big capital for this operation.

Incompatibility of textbooks with curriculum causes serious problems.

Those textbooks, which are in readers disposal are not complete and cause much trouble for teachers and readers. Because of the quality/content and matching with psychological features of children, textbook dimensions, technical and letter printing decoration does not meet standards.

It should be remembered that, since providing all the readers and schoolchildren with quality designed on state language textbooks, the matter of their quality and teaching level will remain unsolvable.

It should be noted that, the majority of educational institutions are not supplied with teaching materials and necessary visual aids.

With the aim to regulation the situation in accordance to the resolution of the Government of Tajikistan ministry of economy and trade, finance, Academy of sciences were entitled to offer their proposals on creating special organization for supplying scientific and research institutions with necessary technical equipment and materials. But, unfortunately aforesaid resolution still is not realized.

Hence, Ministry of finance is entitled, while developing the budget annually, take into consideration investment attraction, translation funding and textbook publishing in state language, strengthening technical and financial base of education and scientific institutions be proposed and also together with the Ministry of economy and trade, MOE should work out involving foreign investments and how to realize these objectives. Also the Ministry of Education have to work out mechanism and textbook printing methods and submit it to the Government.

Another problem, which leads to lower the pupils and students level of knowledge is the curriculum.

Curriculum is the important document, which does not only determine provision of general and professional schoolchildren and pupils knowledge, but also is the indicator of activity direction. That is why, the developing of curriculum as per this or that ministry, scholar or teacher is not only useless, but it may have negative effect on teaching process.

It is clear from their regular modification, that Ministry of Education has not find the right curriculum, which directed to science and national economy base. The fact is, that the government is assigning big funding for designing standard and curriculums.

I want to mention, that one of the main components of the education reform system in Tajikistan, which is funded by state credit means, directed for preparing standards, curriculum, textbooks, education management, reform and state's education modernization projects.

Particularly these projects should find best standard and

curriculum models in Tajikistan and gain best world experience in this direction. Hence, MOE should attract country's professional specialists and heads of these projects for developing standards and curriculum together.

In any case current situation demands enact an authorized commission and depending on situation and possibilities design and adopt standards and curriculum.

That is why ministries of education, finance, labor and social protection are entitled during reform process realization in education sphere with the account of lessening some of teaching majors and excessive timetable hours in education institutions, save money and add it to teachers salary.

Dear participants!

Today there are a lot of investment projects in a process of implementation in all parts of state's activity.

There are also very many assets allocated for education sphere by means of attracting investments and various grants, which are under the implementation in number of cities and districts of the country, namely in Kulob city, districts of Vose, Yovon, Aini, Kuhistoni Maschoh, Faizobod, Rogun, Rasht, Nurobod and Roshtqala.

Total amount of investment projects under the implementation in education sector for 2006-2009 comprises 120 million Somoni. The main task of the education sector leadership and responsible people is to ensure purposeful, useful and qualitative realization of existing projects.

In order to improve the quality of education and upbringing sector reform should start from preschool education institutions. The Government of Tajikistan adopted State development Program for preschool education institutions for the years 2006-2010 on October 2005.

Realization of mentioned programs into the life by local authority structures, ministries and offices, demands to solve many

problems in this direction.

Due to rapid population increase, it is expected that the number of secondary school students will reach until the year 2015 to 2 million and 250 thousand. In order to provide moderate training facilities for this number of schoolchildren we need more than 700 000 additional seats.

Even today for providing moderate facilities at schools of the capital of Tajikistan-Dushanbe, it is necessary construct to many additional schools.

Privatization, sale, misappropriation and purposeless utilization of education buildings and constructions facilities in this situation is not fair and justfull. Contrarily heads of country's ministries and offices, region, city and district chairmen, factories, enterprises, businessmen and each person, who possesses high national glory, love and conscience to his motherland, should strive for creation of proper training and upbringing facilities for young generation and do charity activity.

State finance control committee evaluated the financial activity of 25 organizations and institutions, which are subordinated to MOE last year and witnessed financial shortage with the amount of 817 thousand Somoni.

Due to putting personal interest in the first place by DOE's heads in Vakhsh and Qubodiyon district of Khatlon region, who misappropriated the amount of 100 and 20 thousand Somoni of teachers salary.

In relation to Khatlon region DOE educational department specialists for misappropriation, the investigation case is in progress too.

For this purpose, in order to put obstacles and stop this unlawful acts in future, ministry of finance, education, economy and trade should propose new mechanism on the basis of the Government of Tajikistan's program on education reform for funding education sphere pursuant to financial independence of all general secondary

school institutions and forward it to the Government.

There are also solvable problems on staff selection of educational personnel. Chairmen of Varzob and Vose districts appointed random people in the position of the DOE heads, who did not work for many years in educational system and has no any idea about education reform procedure. As a result education and upbringing affairs in the aforesaid districts are not satisfactory.

Good organization of classes depends on responsible teachers and school principals and authorized heads of education.

Now it is time, to consider about replacing heads of DOE's, school principals in who's performance there is no any progress for long years and change them by responsible/ initiative and professional personnel.

Without cadres reform in all branches of the sphere, proper and objective management is impossible. In assignment and dismissal of heads of region, city and district DOE's chairmen of hukumats of mentioned locations did not receive the advice of the Ministry of Education.

In future heads of region, city and district DOE's, general secondary professional educational institutions assignment in dismissal issues, should be considered as MOE nomenclature and carried out in conformity with, and arrangement of region, city and district chairmen of hukumats.

According this issue, the Government of Tajikistan is entitled to create an authorized commission for evaluation of head of managers of institutors by August 1 2007 and in established order all MOE office employees, those organization and institutions dealing with MOE, heads of region, city and district DOE's, heads of general, secondary, primary and high professional educational institutions, except the rectors, should be subjected to be attested.

Unfortunately, the majority of city and district chairmen of hukumats are not aware about actual status of schools, education and their upbringing. If they directly get introduced to this issue, the

existing problems may find their solution.

Experience shows that, involving parents attention to the problem will improve learning and upbringing status.

Local state governing structures should pay special attention to community cooperation with school, parent rights and responsibilities and parent/teacher associations.

Although today we are observing the results of this cooperation in strengthening education and upbringing matters is obvious, but generally this proceeding is not so active.

In most cases parents address the destiny of their children to teacher and to school, which is quite wrong.

One of the parents saint duties is not only in giving birth to a child, but in his/her widespread educated upbringing.

The school succeeds in child's ethic and behavior and knowledge gaining improvement if parents have permanent relation with school and pay much attention to his/her education and upbringing. Proper child's education and upbringing starts from the family and gets polished due to teacher and parent's joint activity.

Such cooperation should be supported by youth committee affairs, woman and family association, PTA's, rural communities, chairmen of villages, religion representatives who become tutor's trustful assistant in educating and upbringing youth and teenagers.

PTA's and non-government organizations and agencies should be given opportunities to evaluate the flow of funding allocated for school by parents and businessmen, as well monitoring budget funding expenses. It would be better, to create public monitoring board with the help of NGO representatives, solicitous and motherland loving people.

Another alarming problem is not paying teachers salaries in time. Teachers in Hamadon district of Khatlon region are not receiving their salaries for three months.

Teacher payment salary debts is not covered with a amount of 730 000 Somoni in Asht, Spitamen, Shahrison and Maschok districts

of Sugd region. Pursuant to the Government of Tajikistan's President Decree as of October 31, 2005 in spite of 6 million Somoni allocation from state budget. (Due to local budget fault).

Attending workplace by young specialists has also direct influence in strengthening reform implementation program. In last 5 years, attending workplace by specialists did not go beyond 50 per cent. It means that, state assets are not used accordingly in this direction too.

In last ten years 52 000 students have graduated from teacher training institutes and only 24 000 of them attended their workplace, which makes totally 45 per cents.

The main reason for this implementation first of all is in legal issue's malfunctioning mechanism. Next reason, part of young specialists are not sure for handling their duties with their standard of knowledge.

In some areas, although there is room for possible activities, the local state authorities do not assist young teachers.

In view of such situation, the Government of Tajikistan, ministry of finance and education are obliged with the aim to attract young teachers, who possess high professional training diplomas and work in general secondary schools, provide additional benefits for their first three year of activity and submit it to the President of Tajikistan.

According to President's quota, the involvement of girls from remote districts to high school institutions started in 1997 yet and up till now, 4450 girls from mountainous areas enrolled in high schools.

Now 383 of them received higher education and started their activity in various branches of our country. But in this regard, what is concerning heads of city/districts and high school rector's relation in this issue are still problematic.

There are cases of district chairmen random treatment mentioned in attracted girls to high schools according president's quota.

In selection of youth mainly inter relative relation and interest of fee charging takes place and instead of girls from remote areas, girls from central locations are enrolled.

According President's decree the enrollment of advanced girls and boys as per quota to high schools for 2006-2010 in comparison with 2001-2005 is doubled.

That is why, it is necessary to work out transparent solution mechanism of advanced girls and boys selection from remote districts by Ministry of education and concerned structures, be developed and adopted.

Purpose for sending girls from remote mountainous districts to get knowledge, initially is in increasing the level of their knowledge and culture. But teachers and high school leaders do not understand this lively important issue to necessary extent.

Due to this relation, in 8 years 276 girls enrolled as per quota were expelled from high school institutions.

Repeating again that the President' quota of acceptance the girls into High Schools first of all is directed to support young girls and to raise their education and culture level. (Rasht, Nurobod, and Dangara women with children)

The instruction to Khukumats of districts, cities and rayon's to take under their supervising the girls who study at High Schools according to President quota and support them on the way of their activity.

We are all together with intelligentsia of our country take pride of teachers who compose an important part of intelligentsia and who put his whole soul into education of our children.

However, there exists some person in education sphere, who spoils the sacred name of teacher by obscene activity.

Complains and offers which comes to the official site of the President of Republic of Tajikistan informed about unworthy actions of some teachers.

Students and pupils complain that some school teachers and

lecturers at the Universities taking bribes. But workers of ministries, rectors and deans of Universities, parents and pedagogical staff and scientific Union expressing indifference.

Students complain that some lecturers at the Universities force them to buy their textbooks even if students don't need them or make students commit unlawful actions.

Of course students will be disappointed in their teachers after that.

During the interrogation of Government Commission from 40 to 50 percentages of students complained that the way of teaching at High Schools doesn't fully satisfy their requests. Up to 60 per cent of students partly or fully are not satisfied with their knowledge.

It is Incorrectly to ignore the student's opinion. Today the situation is like that teachers are not satisfied with students so the teachers do not content the students.

In this case the law of our Republic coincides with a lot of rights of citizens especially to parents and students therefore each of them could take back their payment for tuition if education goes in low level or not effectively and the level of children's knowledge does not meet to Government standards of education and educational curriculum.

The Heads of educational establishments don't try to find the ways and methods of social behavior of teachers which is one of means of improving financial providing don't directly use the money which they received from the students who study at contract bases. The activity of Ministry of Education in the ways and methods of increasing the economy sphere is not enough for today.

Weakening the process of education, worsening its quality, weakening the work of High Schools it's the wrong activity of High School's rectors and Heads of Educational Establishments.

That's why the Ministry of education will be responsible to take under control the education and upbringing at High Schools, improve its quality, and create a curriculum answering to the State standards.

One of the important problems of education system is the way of

passing the entering examination into the High schools. There are a lot of lacks and unlawful action during the exams. Many complains come into executive President Device related to this problem

Therefore, an order to the Ministry of Education and to Heads of High Schools to find out decision to this problem, to stop corruption during entering examinations, to create way out of this question.

The other important question of education branch is retraining teachers stuff. In situation when 50-60 percent of pedagogical stuff have to increase their qualification.

Also there is the necessity to bring into according order the increase qualification of teachers of High Schools.

From this point of view the Government of Tajikistan, Ministries of education, Finance should create Republican Learning Methodical Centre in frame of reforming a new structure of Ministry of Education.

That activity of the Institutes of retraining teacher can not provide real help to teachers. Their curriculums are not up to date and far from the real pedagogy. The Ministry of Education should take measures for correction of present situation.

At the same time most part of educational establishments of the State Pedagogical University named after Juraev K. are in bad condition.

At this University not created conditions and facilities for training future teachers of computer technology, which means that there is no a single computer classes.

The Government of Tajikistan, Ministry of education, the Ministries of Finance, Economic and Trade, the executive Apparatus of President of Republic of Tajikistan should create State qualify commission which have to submit during 2 months a project of Government decree on the reconstruction of State Pedagogical University named after Juraev and complete it in a period of 2 years. Also from the president's fund will pay out money in 2006 to create new

6 computer classes with computers.

The other High Schools and educational Institutions are responsible to make an important contribution to the Government Program of computerization and therefore they should increase computer classes at their Institutions using the funds from the payment of contract based groups.

Most of High Schools enroll high quantity of students into their Universities, no matter have they conditions or not.

For Example if in 2004 to the High Schools enrolled 24 thousand students, in 2005 without taking into consideration the evaluation, and other conditions they accepted 32 thousand students.

Today has come the time to use all internal activity and distribution of the budget of high SCHOOLS for creation the basic technical base for educational establishments and improvement of the quality of education.

The Higher professional establishments should provide financially technical maintenance at the expense of provided services and deposits of businessmen. Also HIGH SCHOOLS should not be only centers of supervision the education and training but also to be the centers of introduction of achievement of a science and management of our society.

To cope with the given task and to liquidate these lacks and shortages it is necessary the higher professional education in Tajikistan should meet the international standards of higher professional training.

The ministry of finance has been given the instruction in accordance with the Law of Republic of Tajikistan "On the state budget of 2006" besides money allocated from budget on basic needs of high school and secondary schools, the next 5 years to allocate means from the State budget for strengthening financial and technical database of the educational establishments as an additional payment. (Only for 2006 these allocated means consist of 3 million Somoni.)

In educational system, the interrelation between degrees of

education such as initial professional training and secondary professional schools and between secondary professional training and Higher professional training has been lost.

It is necessary to prepare professional specialist for working in today's life conditions, however not all High Schools answering for today's requirements of such specialists.

The Ministry of Labor and social protection do pay sufficient attention to professional technical institutions which are situated in the distance areas.

The technical professional schools training staffs who will work outside of the country should improve their knowledge and qualification and for this purpose the Ministry of labor and social protection of population have to act accordingly.

Some technical professional institution train the specialties which are not needed in those districts. For example the technical professional Institution in Jirgatal, Tojikobod, Tavildara, Rogun and Fayzobod are training specialists on mechanization and drivers. But the basic industry of those districts is cattle-breeding, growing potatoes, gardening and producing honey. Activity of such educational establishment must meet the industry's requirment.

The development of private schools is indicator of new life. The presence of private educational establishments will give an opportunities to citizens in selection of the educational establishments and further to develop the educational sphere.

Ministries of Justice, Education, Economy and Trade, State Agency of antimonopoly Policy and supporting the business, have to create normative legal acts of creation and development of the private establishments and in 3 months submit it to the Government of Tajikistan.

It is necessary for the executive body of state authority to provide support for private establishments and help them with professional cadres.

Now I would like to attract your attention which is of great

concern. It is a problem of criminal action among the teenagers and young people. The reports showed that most cases of stealing, drugs users and other crimes are committed by young people.

Main reason of this circumstances are teachers irresponsibility, pupils and the schools when pupils have no classes at school, the bad work of mentors and control over them. They do not explain them the right way of behavior.

During 2004-2005 - 41 teachers, 89 students and 156 pupils were involved into trial in regions and cities.

According to the information from Agency of controlling drug trafficking, during last 3 years there was registered for drug addiction 13 teenagers from 15 to 17 years old and almost 12 thousand young men from 18 to 30 years old, 7500 of them from Dushanbe city, 1211 from Sogd oblast, Khatlon 1169, Badakhshan Autonomic oblast 936 and 1045 in other cities and districts of Republican Coordinated Regions.

If the Head of districts, cities, Committee of Youth, Family and Women State Committee, other special establishments, the Commissions of teenagers and commissions related to Parliament in cities and districts, all of them, will fulfill their duty and obligations, only in this case the condition of education would be better and the number of crimes among the teenagers and young people will decrease.

Dear friends!

The basic mission of education is increasing the cultural, educational level of population and forwarding movement of the society.

The analysis of the work in the sphere of education has flown that the activity in the sphere is not enough and does not answer the contemporary requirements.

To liquidate the specified lacks as soon as possible and to introduce the program of education reforming first of all it is necessary to change the structure of education. In this connection Khukumat of the Republic should work out and submit new structure of Ministry of

Education by 1 April, 2006.

Also the executive department of the president have to work out the plan of measures based on letters, telegrams and messages received on the president's site from the population and to submit it to the Khukumat of the country.

Also it is necessary to organize the work so, that the relations between education, local bodies of self-management, parents, and all state, NGO, political parties, public organizations the businessmen, merchants must radically change to the best their work.

And as I've said on the meetings with the youth of the Republic the education is a basis and rescue of the nation.

If we want the prosperity of our Native land, strong State, and to improve the life's standards of population, it is necessary to use all forces for educate juvenile generation, to educate the youth and develop it we have to prepare the national staff and specialists which will adequate to the market economy.

In this direction we should try so, that youth and the teenagers first of all have mastered the Tajik literary language because it's a property of nation and they will freely use it at all stages of their activity.

We should not sparing our power to do everything so the youth of Tajikistan could use historical values of nation by the native language, English, Russian and other languages of interethnic dialogue, and to benefit from scientific and technical achievement.

Everyone, to whom the future of native land is dearly, should bring the contribution directed to education, professionalism, national self-statement and patriotism.

I believe that our society the basic part of which consist of teachers and intelligentsia will handle tasks and for the future of native Land we shall bring up dignity generation with wide outlook, with modern level of education and patriots.

Today we are proud of names and deeds of our ancestors, and we use them in our life. It is necessary for us to strain every effort, so

that future generation could be proud of us and would be satisfied with our deeds and acts.

The teacher is a wisdom, conscience, pride of a society and its face. He gives the knowledge, skills and warmth of his heart to the children. Today the responsibility of teacher is becoming more important.

I believe that scientists and teachers, chief of executive bodies of the state authority, the public organizations will consult with this historical task and will bring up the founders of tomorrow's independent day of Tajikistan. The State is with you in fulfillment of this task.

The teacher is a sacred profession in the World. The distinctive feature of the teachers is common sense, morality, good breeding. Our great ancestors teach us that enlightenment person of science, and knowledge - is the teacher!

Dear teachers, mentors and professors!

We are on a threshold of New 2006 Year. Each year of Independent Tajikistan which we have lived was year of getting over difficulties, of creation, heroism. The next year we will celebrate great significant events which will increase the authority of Tajikistan in the World. Without doubt, that during the celebration of those memorable events the contribution of enlightenment, teachers, pupils and students will be irreplaceable.

In view of coming New Year my congratulation to all of you and workers of education sphere. Wish you to be in a good health, success in work on the purpose of education development in the country peace in our beloved Native land and stability, and useful work.

Thank you!

Аз тарафи
Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ва
Мудирияти кулли литсей-интернатҳои муштаракӣ
тоҷикӣ-туркӣ Ҷамъияти таълимии “Шалола”
ба чоп тайёр карда шудааст.

Душанбе - 2006

14.

208515

Китобхонаи миллии Тоҷикистон